

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická
Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE
Trestní odpovědnost mladistvých

Předkládá: Barbora Jeřábková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL. M.

Plzeň 2020

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Trestní odpovědnost mladistvých* zpracovala samostatně a citovala všechny použité zdroje.“

V Plzni, březen 2020

Barbora Jeřábková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL. M. za odborné vedení při zpracování této práce, rovněž také svým nejbližším za podporu a trpělivost.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	HISTORICKÝ VÝVOJ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI MLADISTVÝCH	2
2.1	OBDOBÍ OD NEJSTARŠÍCH DOB DO ROKU 1852.....	2
2.2	OBDOBÍ NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ	5
2.3	OBDOBÍ DO PŘIJETÍ ZÁKONA O TRESTNÍM SOUDNICTVÍ NAD MLÁDEŽÍ V ROCE 1931	6
2.4	OBDOBÍ V LETECH 1950–2003	8
3	SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI MLADISTVÝCH ...	13
3.1	MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY ZABÝVAJÍCÍ SE DELIKVENTNÍM JEDNÁNÍM MLÁDEŽE	13
3.1.1	<i>Dokumenty OSN</i>	13
3.1.2	<i>Dokumenty Rady Evropy</i>	15
3.2	ZÁKON Č. 218/2003 SB., O ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINY A O SOUDNICTVÍ VE VĚCÍCH MLÁDEŽE	16
3.2.1	<i>Účel zákona a jeho vztah k ostatním zákonům</i>	17
3.2.2	<i>Výklad pojmů</i>	18
3.2.3	<i>Základní zásady dle zákona č. 218/2003 Sb.</i>	19
3.3	TRESTNÍ ODPOVĚDNOST DE LEGE LATA.....	21
3.3.1	<i>Věk</i>	21
3.3.2	<i>Příčetnost</i>	22
3.3.3	<i>Rozumová a mravní vyspělost</i>	23
3.4	ZÁNIK TRESTNOSTI	23
3.4.1	<i>Účinná lítost</i>	23
3.4.2	<i>Promlčení</i>	24
3.5	OPATŘENÍ UKLÁDANÁ MLADISTVÝM	26
3.5.1	<i>Výchovná opatření</i>	26
3.5.2	<i>Ochranná opatření</i>	30
3.5.3	<i>Trestní opatření</i>	33
4	ZAHRANIČNÍ ÚPRAVA TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI MLADISTVÝCH	39
4.1	ZEMĚ S JUSTIČNÍM MODELEM.....	39
4.2	ZEMĚ SE SOCIÁLNĚ-OPATROVNICKÝM MODELEM.....	47
5	NÁVRHY DE LEGE FERENDA	49
6	ZÁVĚR	51
7	RESUMÉ	53
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
9	SEZNAM ZKRATEK	56

1 Úvod

Motto: „Mládež dneška by měla občas uvážit, že bude stářím zítřka.“

(Evelyn Waugh)

Problematika trestní odpovědnosti mladistvých tvoří část právního řádu a má v trestním právu své nezastupitelné místo. Delikventní chování představuje celospolečenský problém a často projednávaný sociální jev, kterému je věnována pozornost ze strany odborné veřejnosti i laické.

V České republice upravuje postavení mladistvých, podmínky odpovědnosti za spáchaný čin, ukládání opatření a celkový postup při rozhodování a výkonu soudnictví v oblasti této problematiky Zákon č. 203/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Přijetím zákona se po mnohaletém vývoji právní úpravy trestní právo mladistvých oddělilo od obecné právní úpravy a vznikl tak samostatný, ucelený právní systém zabývající se problematikou mládeže. Protiprávní činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti dospělých pachatelů, a to jak svojí motivací, způsobem spáchání, tak celkovou vyspělostí, a proto je potřeba samostatného kodexu. Smyslem speciálního zákona je upravit hmotněprávní a procesní aspekty trestání mladistvého, též zřídit systém speciálních soudů mládeže.

Cílem mé diplomové práce je podat přehled celkového vývoje právní úpravy, se zaměřením na vymezení trestní odpovědnost a možnosti sankcionování mladistvých z pohledu platné právní úpravy nejen v České republice, ale i v zahraničí. Na základě poznatků získaných z odborné literatury a právních předpisů se snažím blíže definovat jednotlivé instituty a jejich specifické vlastnosti, pro které se liší od obecné právní úpravy.

Na závěr se zamyslím nad často diskutovanou otázkou týkající se snížení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti, zda ji snížit či ponechat, nebo vymezit dvě věkové hranice.

2 Historický vývoj trestní odpovědnosti mladistvých

2.1 Období od nejstarších dob do roku 1852

Trestní právo jako jedno z nejstarších práv vůbec má významnou roli v každé etapě naší historie. Odjakživa byla potřeba chránit významné zájmy, které byly porušovány či ohrožovány. Bránit zdraví, majetek a život bylo třeba nejen svépomocí, společnost vyžadovala určitá pravidla a postupy k ochraně těchto zájmů.

V dobách starověku stále neexistovala úprava, která by odlišovala postavení nedospělců a dospělých při ukládání trestů. K prvním psaným předpisům patřil Chammurapiho zákoník, který upravoval již delikty kulpózní a dolózní. Byl postaven na principu ochrany slabšího před silnějším a na zásadě “oko za oko”. Platilo to bez ohledu na delikventův věk. Plnou odpovědnost za manželku a své děti měla hlava rodiny, představovala hlavní postavení jak ve společnosti, tak i v rodině. Od dob Babylonu až po starověký Řím náležela autorita stále otci, který mohl mimo jiné své děti krutým způsobem trestat a prodat do otroctví. V této době již existuje dle Justiniánových zákonů věková hranice pro dětství, které končilo 7. rokem věku.¹

Na území Čech, Moravy a Slezska ucelená kodifikace byla dlouhodobě postrádána. V dobách nejstarších se vedle domácího práva obyčejového postupně vyvíjelo jednotné zemské právo, a to pod vlivem moci knížecí a církevní. Dále se připojilo také právo manské, dvorské, městské a vesnické.²

Věková hranice pro mladistvé ve středověkém právu se dělila pouze na dva stupně, a to dospělost a nedospělost. Hranice dospělosti se na území Čech a Moravy určovala různě. Do 14. století se v českém zemském právu určovala dospělost dle tělesné vyspělosti, a to úředním ohledáním. Na území Moravy tento způsob platil pouze do roku 1486, následně se věková hranice určovala dosažením určitého věku, kdy *Knihy Tovačovská a Drnovská uvádí pro panského pacholíka 16 let, děvečku šlechtičnu 14 let, zemanského pacholíka 17 let a děvečku 15 let, pro selského pacholíka 18 let a děvečku 16 let. Pro Čechy obecnou věkovou hranici na 20 let,*

---

¹ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 9-10.

² ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 12.

stanovilo až zřízení zemské z roku 1549. Poté obnovené zřízení zemské přijalo tuto hranici pro muže, u žen byla tato hranice určena na 15 let.

Otázka trestní odpovědnosti mládeže stále nebyla vyřešena, jelikož se jí úprava v tomto období blíže nezabývala. Avšak při výměře trestu byl věk pachatele brán jako polehčující okolnost. Praxe nám uvádí několik případů, které svědčí o nejednotném ukládání trestů nedospělým. Jeden z nich hovoří o dvanáctiletém chlapci, který zavraždil jedno dítě pro klobouček a druhé, aby mlčelo o jeho činu. Úleva v trestu spočívala v uložení trestu utopením místo vpletení do kola.³

Vydáním obnoveného zřízení zemského pro Čechy v roce 1627 a Moravu 1628, započalo období sjednocování předpisů týkajících se trestního práva. Toto zřízení neobsahovalo zvláštní právní úpravu odpovědnosti nedospělých jedinců, proto zde platil subsidiárně Koldínův zákoník, který byl postaven na zásadě přednosti pokuty před trestem.⁴

Následkem Koldínových městských práv byla započata kodifikace trestního práva a došlo k vydání Hrdelního řádu císaře Josefa I. z roku 1707, který byl vydán nejen pro Čechy, ale též pro Moravu a Slezsko. Označoval věk, jež byl ustanoven pro hranici mladistvého, jako polehčující okolnost. Konkrétně v článku XVII. uváděl, že *“pachatel je mladý, a proto rozumu nedostatečného, když chlapec ještě nedosáhl určitého věku osmnácti let a dívka patnácti let”*. Dále pro mladistvé platil zákaz mučení a neměli způsobilost svědčit.

Jako předloha pro Hrdelní řád Josefa I., stejně tak jako pro řadu dalších středověkých trestněprávních předpisů, byl považován Hrdelní řád císaře Karla V. Tento řád obsahuje dva důležité články týkajících se zásad pro mladistvé, jedná se o článek CLXXIX., který pojednává o shovívavějším trestání trestných činů spáchaných mladistvými pachateli. A druhý článek č. CLXIV. obsahuje zákaz trestu smrti pro pachatele, jež se dopustili krádeže a jsou mladší 14 let. Výjimku tvořily případy závažnější krádeže či případy, kdy osoba, která se měla krádeže dopustit, se alespoň přibližovala věku 14 let. Na základě těchto okolností se užívalo zásady *malitia supplet aetatem*.⁵

Mezi další dokumenty, pojednávající o oblasti trestního zákonodárství mládeže, se zařazuje Hrdelní řád Marie Terezie, který se zmiňuje konkrétně o mladistvých v *I. díle článku 11, §6*. Theresiana vydaná v letech 1768 se staví na

---

³ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 13.

⁴ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 16.

⁵ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 15.

první místo v členění věkových kategorií mladistvých pachatelů. Rozeznává celkem 3 základní věkové hranice:

- a) *velikost a povaha trestného činu,*
- b) *věk pachatele,*
- c) *povaha jeho mysli, podle toho, která se jak v činu trestném, tak i v předešlém chování najevo dává svobodná vůle, škodlivější náklonnosti, zlomyslnost neb nenapravitelnost.*

Trestní odpovědnost nastupuje již 7. rokem, ovšem ne v plné formě, tak jako tomu je u pachatelů do 16. roku, kteří jsou již plně trestně odpovědní, avšak věk je zde brán jako polehčující okolnost. Do 7 let je trestání zcela vyloučené. Do 14 let je snížena trestní odpovědnost, kde je vyřazen především trest smrti.⁶

Druhá polovina 18. století přinesla celou řadu právních předpisů upravující otázku trestního zákonodárství nad mládeží. Odlišujícím znakem těchto předpisů je především snaha o udělování trestů, které směřují k nápravě a převýchově mladistvého pachatele, nikoliv poškodit pachatele. Mezi ně se řadí zákon Josefa II. z roku 1787, neboli Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně, který již neobsahuje potrestání pachatele v nízkém věku, v tomto případě do 12. roku. Zákon z roku 1796 tzv. Západohaličský trestní zákon zvedá hranici na čtrnáct let a uvádí u těchto osob nepřičetnost. Až zákonem z roku 1803 je zakotveno pachatelovo mládí do dvaceti let jako polehčující okolnost.

Podobné dělení z hlediska věku pachatele jako v Hrdelním řádu Marie Theresie najdeme v Rakouském trestním zákoně z roku 1852. Do 10 let je absolutně trestnost i přičetnost dítěte vyloučena, potrestání se ponechává pouze domácí kázní.⁷

Od dosažení desátého roku po čtrnáctý věk pachatele označuje rakouský zákon jako *období zmenšené nepřičetnosti*. Rozdílnou úpravu od Theresiany můžeme spatřit ve třetí kategorii věku mladistvého, kde hranice není do 16. roku, nýbrž do dvacátého roku pachatele. Věk zde zdůrazňuje již plnou přičetnost, ačkoliv se bere jako polehčující okolnost a vztahuje se na jeho trestnost v podobě zákazu doživotního žaláře a uložení trestu smrti. Jak je zmíněno výše, tak zákon uvádí pojem tzv. zmenšené přičetnosti, a to pro nedospělce od 10. roku do 14. roku., která vylučovala odpovědnost za přestupky a přečiny těchto pachatelů z důvodu

---

⁶ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 16.

⁷ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 17.

nedostatku rozpoznání jejich protiprávního jednání. Zákon uznával trestní odpovědnost pouze za zločiny, jež se trestaly uzavřením v odděleném místě v rozmezí od jednoho dne maximálně do šesti měsíců, nevyklučoval možnost prodloužení. Mezi hlavní faktory, které mohly ovlivnit výši trestu patřily:

- a) *velikost a povaha trestného činu,*
- b) *věk pachatele,*
- c) *povaha jeho mysli, podle toho, kterak se jak v činu trestném, tak i v předešlém chování najevo dává svobodná vůle, škodlivější náklonnosti, zlomyslnost neb nenapravitelnost.*

V tomto období existoval institut nápravného zařízení. Byl ukládán pachateli pouze tehdy, pokud to soud označil za přijatelné, po vykonání trestu uloženém správním úřadem a spadalo to do přestupků dle zákona z roku 1885, kam patřilo např. tuláctví apod.⁸

2.2 Období na přelomu 19. a 20. století

Přelomové období 19. a 20. století přineslo několik změn. Jedna z nich měla především vyřešit otázku samostatné právní úpravy mladistvých. Doposud vydané trestní zákony měly velké mezery a nedostatky v ustanoveních týkajících se mládeže, jež byla potřeba vyřešit. Společně s myšlenkou větší ochrany mladistvých pachatelů byla snaha vydat samostatný zákon, který má především dbát na jejich duševní vývoj spočívající v ukládání trestů v podobě zařazování do ústavních zařízení. Tyto myšlenky vedly ke zpracování vládního návrhu v podobě *“Zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých”*. Vůdčím záměrem bylo oddělit trestání dospělých od osob mladistvého věku. Věk mladistvý byl včleněn mezi dětství a dospělost v rozmezí od 14 do 20 let, soud byl povinen v rozmezí těchto let zkoumat přičetnost. Návrh zákona bohužel v platnost do rozpadu Rakouska-Uherska nevstoupil.⁹

Nutné je zmínit také sloučení pravomocí u okresních soudů, kde byl soudce povolán jako soudce poručenský, tak i trestní.¹⁰

---

⁸ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 19.

⁹ Tamtéž

¹⁰ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 21.

2.3 Období do přijetí zákona o trestním soudnictví nad mládeží v roce 1931

Do vzniku samostatného československého státu platil na území Čech, Moravy a Slezska nadále rakouský zákon z roku 1852. Bylo vytvořeno několik osnov a návrhů pro právní úpravu postavení mládeže. Teprve osnova z roku 1930 inspirovaná rakouskou a německou právní úpravou byla poslaneckou sněmovnou schválena. A následně v roce 1931 byl vydán zákon č. 48 Sb., který se považoval pro oblast právní úpravy trestního práva mládeže jako pokrokový a úspěšný.¹¹

Hlavním záměrem zákona bylo ukládání trestů co nejpriznivějších a nejučinnějších, které vedly k nápravě, a měly tak za úkol převychovat mladistvého pachatele, nikoliv užívat trestu za protiprávní jednání jako odplaty. Takovéto užití trestů by nebylo účelné a nevedlo by tak k možnosti polepšení pachatele a jeho řádné výchově. Také se dbalo na to, aby byla zajištěna účast osoby vzdělané a zkušené se zacházením s mládeží po celou dobu trestního řízení. Neměla pouze pomocnou roli, ale měla se také podílet na funkci kontrolní a rozhodující.¹²

Obecné trestní právo se ve vztahu k zákonu o trestním soudnictví nad mládeží užíje subsidiárně. Tato zvláštní právní úprava zásadně odlišuje postavení mladistvého od dospělých osob.

Ustanovení v § 1 a § 2 určuje hranice pro nedospělce a mladistvé.

- 1) Za nedospělce se považuje osoba, která v době páchaní činu nedovršila 14 let. Zákon ji označuje jako osobu nezpůsobilou, tedy trestně neodpovědnou. Spadá pouze do poručenského práva, na jehož základě může poručenský soud uložit tzv. opatření léčebná nebo výchovná. Stejně tak jako současná právní úprava, tak i tento prvorepublikový zákon vyčleňuje ze skupiny nedospělců zvlášť osoby, které dovršily 12. roku. Poručenský soud může uložit těmto osobám sankci v podobě ochranné výchovy či nařídít léčebný ústav, pokud došlo ke spáchání takového činu, kde se ukládá trest smrti či doživotní trest odnětí svobody.
- 2) Rozmezí mezi dovršeným 14. rokem až po dosažení 18 let představuje postavení mladistvého. V případě, že mladistvý nebyl schopen pro svou zaostalost v době spáchání trestného činu rozpoznat protiprávnost takového činu a nemohl ovládat své jednání, byl dle zákona beztrestný. „*Zaostalým*

---

¹¹ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 32-33.

¹² ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 36.

je ten mladistvý, který nedosáhl takového stupně vývoje po stránce intelektuální (schopnost rozpoznávací) nebo po stránce mravní (schopnost určovací), jaké zpravidla dosahují jeho normální vrstevníci. Zaostalost musí být značná."¹³ Významnou roli má doba spáchání trestného činu, a to pro určení trestní odpovědnosti. Pokud osoba spáchá trestný čin v době do dovršení 18. roku, ale trestní stíhání se zahájí po dovršení, bude nadále platit zákon upravující postavení mládeže. Jinak tomu bude při posuzování otázky u souběhu trestných činů. Užije se obecného trestního práva pro uložení trestů na základě zásady absorpční, pro výměru trestu a přičetnosti se užije zákona o trestním soudnictví nad mládeží.¹⁴

V případě upuštění, zastavení od trestního stíhání, či dokonce zproštění, mohl poručenský soud uložit mladistvému výchovné nebo léčebné opatření. Soud měl možnost uložit vedle trestu ochrannou výchovu nebo ochranný dozor. Přihlíželo se především k okolnostem a povaze činu, také se zvažoval jeho dosavadní způsob života, mravní a rozumová vyspělost, jeho osobní, majetkové a rodinné poměry.

O upuštění od potrestání a zanechání tak čistého rejstříku mladistvého mohl soud rozhodnout pouze na základě vymezených důvodů v zákoně. V první řadě muselo jít o čin méně závažný, který spáchal z nerozvážnosti či byl naváděn jinou osobou. Spadala tam též neznalost zákona a vzniklá újma na penězích nebo na svobodě uložením nepřiměřeného trestu soudem. Potrestání bylo dáno do rukou rodině či škole.¹⁵

Dále pokud se mladistvý dopustil trestného činu, za který zákon stanoví trest odnětí svobody méně než 3 roky, může soud uložit tzv. podmíněčné odsouzení nebo propuštění. Jestliže byl odsouzený mladistvý již ve výkonu trestu odnětí svobody a krátce poté vyšly najevo dosud neznámé okolnosti, tak i tehdy bylo možné dodatečně uložit podmíněný trest.

Při ukládání trestů odnětí svobody se hranice lišily od dospělých, zejména jejich zkrácením na polovinu. Rozmezí trestu odnětí svobody bylo stanoveno na 1 až 5 let. Jinak tomu bylo, když se mladistvý dopustil činu, za nějž by hrozil trest smrti či doživotí. V těchto případech se ukládaly vyšší tresty. U osob do 16. roku byla horní

---

¹³ SCHOLZ, Otto a August MIŘIČKA. O trestním soudnictví nad mládeží: zákon ze dne 11. března 1931 č. 48 Sb. z. a n. s důvodovými zprávami, prováděcími nařízeními a souvisícími zákony. Praha: Československý Kompas, 1932. Komentované zákony Československé republiky. Str. 5

¹⁴ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 37-41.

¹⁵ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 22.

hranice trestu stanovena až na 10 let a dolní na 1 rok, osobám starší 16 let se ukládaly tresty až ve výši 15 let a dolní hranice nesměla převyšovat 2 roky.

Trest odnětí svobody se ukládal pouze, pokud to bylo nezbytné, na dobu do 6 měsíců. Samotný výkon trestu odnětí svobody byl oddělen od věznic dospělých pachatelů, a to starších 18 let a byla možnost ho vykonávat i ve výchovném ústavu. Při výkonu se mělo pečovat o jeho duševní a tělesný vývoj.

Zákon o trestním soudnictví nad mládeží poprvé zakotvil úpravu opatření, jako jsou ochranný dozor, ochranná rodinná výchova a ochranná ústavní výchova. Tato opatření měla přednost před trestem odnětí svobody. Též mohla navazovat po výkonu trestu odnětí svobody. Poručenský soud je nařizoval na dobu neurčitou, dokud nedošlo k nápravě pachatele a bylo tak dosaženo jejich účelu. Opatření mohla být nařízena nejdéle však do dovršeného 21. roku, tedy dosažením zletilosti musela být ukončena. Nenařizoval je pouze poručenský soud, ale předběžně tak mohl činit i soud trestní.¹⁶

Zákon se též zabýval procesní stránkou. Pro trestní řízení byl u okresních soudů jeden ze soudců jmenován soudcem mládeže a u krajských soudů byl zřízen senát mládeže, kdy předsedu a členy společně s náhradníky jmenoval ministr spravedlnosti. V rámci hlavního líčení měl povinnost zúčastnit se vždy zákonný zástupce i pracovník pomocného zařízení pro soudní péči o mládež. Pokud by to bylo ve prospěch mladistvého, tak zákonný zástupce či osoba pečující o mladistvého nebo člen rodiny mohli být v roli obhájce. Na straně obžaloby vystupoval tzv. žalobce mládeže, kterého jmenoval vrchní prokurátor. Stejně jako u soudců a přísedících byly kladeny specifické nároky při jejich výběru v této oblasti.¹⁷

2.4 Období v letech 1950–2003

V letech 1950 došlo v rámci nové právní úpravy ke zrušení zákona z roku 1931. Byl vydán nový trestní zákon pod č. 86, který zahrnoval též úpravu mladistvých. Došlo tak ke zrušení samostatné právní úpravy trestního zákonodárství nad mládeží. Zrušeny byly i soudy mládeže a úřadovny pro péči

---

¹⁶ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 23-25.

¹⁷ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 27, 28.

o mladistvé. Nový zákon změnil dolní hranici trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů na 15 let a zabýval se otázkou mladistvých pachatelů pouze v osmi ustanoveních. Jedno z nich se týkalo podmínek pro upuštění od potrestání. Konkrétně § 58 obsahuje výčet, kdy tak soud může učinit.

- a) *nemohl-li mladistvý z omluvitelného důvodu plně rozpoznat, kdy jeho jednání je pro společnost nebezpečné,*
- b) *šlo-li o trestný čin menšího významu, k němuž byl mladistvý sveden příležitostí nebo tíživými osobními nebo rodinnými poměry,*
- c) *šlo-li o trestný čin menšího významu, jehož se mladistvý dopustil nerozvážeností, nebo pod vlivem jiné osoby,*
- d) *měl-li soud za to, že ochranná výchova, kterou nařídí, splní účel trestu.*

Zastavit trestní stíhání mohl z výše uvedených důvodů též prokurátor. Tato ustanovení upravovaly i novely trestního zákona z roku 1950 č. 63 a v zákoně o trestním řízení z roku 1961 se již neobjevila.¹⁸

Trestní zákon č. 140/1961 se zabýval stíháním mladistvých v hlavě sedmé v § 74-87. Dle ustanovení v § 74 odst. 1 nám zákon uvádí, že v případě spáchání trestného činu mladistvým, soud přihlédne k zvláštní péči, kterou socialistická společnost věnuje.¹⁹ Horní věková hranice, která odlišuje trestní odpovědnost mladistvých od dospělých pachatelů je stanovena na pevných 18 let. Pevně stanovená horní věková hranice s sebou nese určité nedostatky, které jsou spatřovány v případech, kdy mladistvý blížící se k onomu věku bude potrestán vždy mírněji než osoba, která se dopustila trestného činu krátce po dovršení 18. let a jejíž rozumový vývoj je zpožděný a nerozvinutý. Přesto právní úprava považuje pevně stanovenou horní věkovou hranici za správnou a těmto situacím čelí individuálním posouzením každého případu za využití institutů jako je např. upuštění od potrestání, snížení trestu pod dolní hranici sazby apod.²⁰ U dolní věkové hranice je nutno přihlížet k nedostatku intelektuální a volní schopnosti dětí, což je považováno za jeden z hlavních důvodů trestní neodpovědnosti. Není zaručeno, že všichni mladiství jsou schopni rozpoznat u všech trestných činů jejich nebezpečnost pro společnost. Proto je zde možnost více dolních hranic trestní odpovědnosti.

---

¹⁸ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 78, 79.

¹⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

²⁰ ELIÁŠ, J. a kol.: Právní postavení mládeže v Československé socialistické republice, Praha: ACADEMIA, 1966. Str. 310.

Nejvhodnějším řešením je v každém jednotlivém případě požadovat vedle dosažení určitého minimálního věku též dostatečnou rozpoznávací a volní způsobilost mladistvého pachatele. Socialistické trestní právo klade důraz především na přísné individuální zkoumání trestní odpovědnosti za trestnou činnost. Zásadou individuálního hodnocení přičetnosti mladistvého s ohledem jeho vývoje se trestní zákon z roku 1961 nezabývá. Obsahuje pouze obecné ustanovení v § 12, kde přihlíží k duševní poruše, nikoli však ke stupni vývoje mladistvého. Pro případy spáchání činů mladistvých v důsledku jejich zaostalého duševního vývoje, jejichž stupeň nebezpečnosti je pro společnost "malý" je dle § 75 trestního zákona trestní odpovědnost vyloučena.

Účel trestu dle práva socialistických zemí není založen na principu odplaty, ale má mít především výchovný a preventivní charakter. Cílem je mladistvého vychovat v řádného pracujícího člověka a zabránit mu v páchání další trestné činnosti.

Za spáchané trestné činy může soud mladistvému uložit pouze úzký okruh trestů, které nám zákon uvádí v § 78, mezi něž patří pouze trest odnětí svobody, propadnutí věci, je-li mladistvý výdělečně činný, peněžitý trest a nápravné opatření. Při ukládání trestů mladistvým může soud upustit od potrestání, má-li za to, že ochranná výchova zajistí nápravu mladistvého lépe než trest. *Upustí-li soud od potrestání mladistvého, může požádat společenskou organizaci, i když nenabídla záruku za jeho nápravu, aby pomáhala vytvářet podmínky pro to, aby mladistvý žil řádným životem pracujícího člověka.*²¹

Při výměru trestu se trestní sazby odnětí svobody dle trestního zákona u mladistvých osob snižují na polovinu, kdy horní hranice nesmí převyšovat 5 let a dolní 1 rok. Výjimkou je, kdy namísto trestu smrti a u trestných činů mladistvých vojáků se sazba zvyšuje na 5 až 10 let. Institut podmíněného odložení na zkušební dobu jednoho až 3 let soud užíval u trestů odnětí svobody, které nepřekračovaly hranici 2 let.

Výrazné zpřísnění trestů u mladistvých osob nám přinesla novela trestního zákona č. 56/1965 Sb. Změna spočívala v prodloužení doby od podmíněného propuštění z výkonu trestu z jedné třetiny na jednu polovinu. Druhá změna se týkala náhradního trestu pro případ nedobytného peněžitého trestu.²²

---

²¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²² ELIÁŠ, J. a kol.: Právní postavení mládeže v Československé socialistické republice, Praha: ACADEMIA, 1966. Str. 311, 313, 314, 315, 316, 317.

V 80. letech začala snaha o rekonfiguraci trestněprávních předpisů. Jedna z přípravných rekonfiguračních prací se věnovala rozšíření výchovných opatření pro mladistvé v podobě veřejně prospěšných prací, zapojení se do sociálně výchovných programů, kurzů sociálních dovedností apod.²³

Na počátku 90. let došlo k přijetí novel k trestnímu zákoníku i trestnímu řádu. Návrhy z 80. let se nepodařilo do novel prosadit. Nadále není upraveno např. upuštění od trestního stíhání a podmíněné zastavení trestního stíhání. Novelami právní úpravu mladistvých pachatelů rozšířily o trest vyhoštění a za určitých podmínek trest zákazu činnosti na dobu až 5 let. Doplněn byl trest peněžitý a trest propadnutí věci. Dalším přispěním novely přibýlo více případů, kdy dochází po vykonání trestů mladistvých ihned k zahlazení odsouzení.

V roce 1991 byl zpracován návrh na několik ustanovení zabývajících se postihem mladistvých osob. Návrh byl zpracován skupinou pracovníků z Ústavu státu a práva ČSAV. Jednalo se pouze o nejnútnejší změny, tak aby nenarušily logiku a systém současné právní úpravy. Až v rámci nové kodifikace trestněprávních předpisů byly možné podstatné změny. Ke kodifikaci mělo dojít v rozmezí 3 až 5 let. V rámci trestně procesních ustanovení návrh umožňoval v přípravném řízení prokurátorovi a v případě řízení před soudem soudci zastavit trestní stíhání mladistvého, pokud činu lituje, má účinnou snahu po nápravě nebo soudce došel k závěru, že by odsouzení v tomto případě nebylo pro mladistvého pachatele účelné. Bylo možné i trestní stíhání podmíněně zastavit s uložením zkušební doby v rozmezí 6 měsíců až 2 roky. V případě uložení tohoto institutu musel mladistvý splňovat podmínky uložené prokurátorem či soudcem spočívající ve vedení řádného života. Podmínky zahrnovaly účast na kurzech sociálních dovedností, veřejně prospěšné práce, omluva poškozenému či náhrada škody v rámci možností mladistvého pachatele. Pokud pachatel ve zkušební době nevedl řádný život a neplnil tak stanovené podmínky, mohl prokurátor, resp. soudce rozhodnout o pokračování trestního stíhání. Naopak trestní stíhání se zastavilo s konečnou platností v případě vyhovění všech podmínek ve zkušební době. Hlavní úmysl pracovní skupiny spočíval v tom, že má být kladen důraz na zjišťování osobních poměrů mladistvého pachatele a jiných okolností významných pro určení toho, zda trestní stíhání zastavit či rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání. Návrh obsahoval několika dalších změn. Konkrétně ustanovení v § 75, které

---

²³ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 79.

se týkalo vymezení trestní odpovědnosti mladistvých a okolností zbavující takovou odpovědnost, dle návrhu pracovní skupiny bylo změněno tak, že mladistvý odpovídal za své činy pouze tehdy, pokud byl dostatečně mravně a rozumově vyspělý. Mladistvý pachatel musel být též příčetný, tedy schopen rozpoznat nebezpečnost činu a ovládat v době páchaní činu své jednání. Pokud by nebyl čin, který spáchal, pro společnost nebezpečný a pro svoji vlastnost a znaky malý, tak zákon vylučuje trestní odpovědnost mladistvého pachatele za tento čin. *Obecně lze charakterizovat návrh pracovní skupiny jako materiál preferující při řešení trestní věci mladistvého výchovný postup před represí.*²⁴

Velký obrat směřující k samostatné trestní úpravě mládeže nastal počátkem roku 1997. V letech 1997 až 1999 vzniklo šest dokumentů pro kodifikaci trestního práva mladistvých. V roce 2001 byl předložen návrh zákona s názvem *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže* schválen vládou a předložen k projednání parlamentu. Pro zásadní změny poslanecká sněmovna svěřila projednání návrhu až poslanecké sněmovně, která vzešla z dalších voleb.²⁵ Poslanecká sněmovna vládní návrh zákona na doporučení ústavněprávního výboru projednala a schválila dne 21.5. 2003. K definitivnímu schválení Senátem Parlamentu České republiky došlo dne 25.6. 2003, a zákon tak po podpisu prezidentem republiky a uveřejnění ve Sbírce nabyl účinnosti 1. ledna 2004.

Přijatým zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, trestní právo mládeže v České republice dostává významné postavení.²⁶

---

²⁴ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 80, 81.

²⁵ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Stručný historický přehled XIV

²⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 42

3 Současná právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých

3.1 Mezinárodní dokumenty zabývající se delikventním jednáním mládeže

Činnost mezinárodních organizací jako je OSN a Rada Evropy se zaměřuje na komparaci a aplikační praxi vztahující se na zkoumání efektivity právních úprav v jednotlivých státech. Mezinárodní dokumenty vymezují především obecné principy pro určení podmínek trestní odpovědnosti, také pro řízení ve věcech mládeže a řadu dalších pravidel v oblasti této problematiky.²⁷

3.1.1 Dokumenty OSN

Mezi významné dokumenty OSN v první řadě patří **Úmluva o právech dítěte** zakotvující principy ochrany dítěte, kterým se dle této úmluvy míní osoba mladší 18 let. Pokud by vnitrostátní úprava chránila práva dítěte ve větším rozsahu, má pak přednost před touto Úmluvou.²⁸ Povinností každého státu je respektovat a zabezpečit práva vyplývající z této Úmluvy. Jednotlivá práva zakotvena v této Úmluvě jsou například právo na život, na svobodu projevu, na svobodu myšlení, náboženství, právo na vzdělání, na zajištění zdravotního stavu nejvýše dosažitelné úrovně, dále právo na odpočinek a volný čas. Další významná ustanovení jsou ustanovení trestněprávního charakteru upravující ochranu dítěte jako je zákaz trestu smrti, mučení, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání.

V neposlední řadě je povinností smluvního státu této Úmluvy zabezpečit dodržování lidských práv dítěte či mladistvého v trestním řízení. Zejména zachovat presumpci nevinu, zaručit dítěti informování o obvinění proti němu prostřednictvím jeho rodičů nebo zákonného zástupce a zajistit v rámci jeho obhajoby právní či jinou nutnou pomoc. Dále má dítě právo nevypovídat, právo na tlumočnicka a především se má dbát ochrana jeho soukromí po všechna stádia trestního řízení.²⁹

Tato Úmluva klade důraz na vytváření širokého rejstříku opatření, která by měla být ukládána v souladu se zásadou přiměřenosti. Mezi opatřeními by neměla chybět péče, dohled, poradenství, pěstounská péče a další způsoby upřednostňované před stacionárními opatřeními. Prosazovány jsou též odklony v rámci trestního řízení pro situace, kdy mladistvý přijme odpovědnost za své

---

²⁷ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 13.

²⁸ Tamtéž

²⁹ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 166-169.

protiprávní jednání a souhlasí s tímto řešením. U osob mladších 16 let se má zvážit, zda není zapotřebí souhlasu též rodičů. Dále je zdůrazňováno přednostní uplatňování výchovných opatření a ukládání trestních sankcí až jako ultima ratio.³⁰

Též institut vazby připouští užívat jen jako krajní prostředek, a to na co nejkratší dobu. Při odnětí svobody se musí dbát na lidskou důstojnost dětí a jejich umístění musí být oddělené od dospělých, ledaže by nebylo v jejich zájmu lepší je neoddělovat.³¹

Dalším dokumentem zaměřující se na problematiku kriminální činnosti dětí jsou **Standardní minimální pravidla pro výkon soudnictví nad mládeží** neboli tzv. **Pekingská pravidla**. Skládají se ze šesti částí a obsahují třicet pravidel. První část zakotvuje obecné zásady, jejichž podstatou je usilování o blaho dítěte a podpora rozvoje jeho zájmů. Cílem je prevence protiprávní činnosti mládeže a zvyšování úrovně kvalifikace pracovníků v oblasti justice. Tato část dále vymezuje definice jednotlivých pojmů jako je mladistvý, trestný čin a mladistvý pachatel. Mladistvým se dle Pekingských pravidel rozumí dítě nebo mladistvá osoba, která podléhá odpovědnosti za spáchaný čin ve formě odlišné od odpovědnosti postihující dospělého pachatele. Věková hranice trestní odpovědnosti se odvíjí od právního systému, sociálních, kulturních a politických podmínek jednotlivých členských států. Z toho vyplývá možnost vymezit věkovou hranici od 7 do 18 či více let. První část se dále zmiňuje o procesně právních oprávnění mladistvého jako je presumpce nevinny, právo na obhajobu a spoustu dalších práv, která jsou zaručena ve všech stádiích trestního řízení.

Druhá část se zabývá vyšetřováním a soudním stíháním. Pravidlo deset definuje tzv. počáteční kontakt, kterým se rozumí kontakt mezi orgány jako je soud či jiný orgán vykonávající zákon na straně jedné a mladistvým na straně druhé. Tento kontakt má být veden způsobem respektující postavení mladistvého. Významné pravidlo zakotvuje ustanovení týkající se užití odklonů v trestním řízení vůči mladistvým. Jedná se o způsob mimosoudního vyřízení věci, které napomáhá zamezit negativním dopadům na osobu mladistvého v důsledku soudního projednávání.

Soudní rozhodnutí a opatření tvoří třetí část. V prvé řadě zakotvuje ustanovení obsahující definici orgánů s rozhodovací pravomocí ve věcech mladistvých pachatelů, jimiž se rozumí soud, tribunál, výbor nebo rada. Zakotvena

---

³⁰ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 15.

³¹ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 168.

je zde zásada proporcionality, kterou se soud řídí při vydání rozsudku. Pravidlo 18 zahrnuje opatření v podobě péče, ochranné výchovy, dozoru, probace, veřejně prospěšných prací aj. Stanovena je povinnost užívat tato opatření přiměřeným způsobem vzhledem k osobnosti a okolnostem případu.

Poslední části Pekingských pravidel se soustřeďují na oblast zacházení s mladistvými delikventy v nápravných institucích, i mimo ně.³²

Výkonem trestu odnětí svobody mladistvých, nebo jejich umístění v jiném zařízení omezující jejich svobodu, se zabývá dokument **Pravidla OSN na ochranu mládeže zbavené svobody - tzv. Havanská pravidla**. Upravuje podrobná pravidla pro zacházení s uvězněnými.³³

3.1.2 Dokumenty Rady Evropy

Významné dokumenty Rady Evropy tvoří **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod**. Zaručuje právo na život, zakazuje mučení, otroctví a nevolnictví. Úmluva dále uvádí právo na spravedlivý proces společně s právem na přezkum výroku o vině u soudu vyššího stupně a se zákazem dvojího odsouzení v téže věci. Zakotven je zde zákaz retroaktivity, tedy nemožnost odsouzení pachatele pro čin, který v době jeho spáchání nebyl dle mezinárodní ani vnitrostátní právní úpravy označován za protiprávní čin podléhající sankci.³⁴

Dále Evropská úmluva o výkonu práv dětí, která zahrnuje procesní práva dítěte jako je právo na informace, na zástupce či vyjádřit svůj názor. Smluvní státy jsou povinny jednotlivá základní práva upravená v rámci těchto dokumentů dodržovat, a při jejich porušení se jednotlivec, resp. jeho zákonný zástupce obrátit na Soud pro lidská práva ve Štrasburku.

Rada Evropy se prostřednictvím výborů zaměřuje na situaci ve státech, a na základě zpracování poznatků a zkoumání praxe vytváří určitá doporučení, jež by měla být v jednotlivých státech uplatňována. Například Doporučení Rady Evropy, týkající se společenské reakce na kriminalitu mládeže, zaměřené na problematiku soudnictví nad mládeží, doporučení Výboru Ministrů členským státům k Evropským pravidlům pro mladistvé pachatele podrobené sankcím nebo opatřením, považované za velmi široký dokument obsahující podrobná doporučení, dále doporučení Rady Evropy týkající se nových způsobů zacházení s kriminalitou

³² ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 156-164.

³³ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 17.

³⁴ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 170, 171.

mládeže a soudnictvím nad mládeží, Pravidla výboru ministrů Rady Evropy, týkající se soudnictví přátelského k dětem a další.³⁵

3.2 Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Po předešlém a dlouhém procesu příprav a legislativního projednávání normy, nabytí novému zákonu pod číslem 218 účinnosti dne 1. ledna 2004. Zákonomodárce normu zkráceně nazval “Zákon o soudnictví ve věcech mládeže”. Následovala další významná etapa, a to aplikace zákona v justiční praxi.³⁶

Zákon vznikl jako reakce na tehdejší právní úpravu mladistvých. Samostatná právní úprava byla nedostačující jak v oblasti trestání, trestní odpovědnosti, tak i v řízení ve věcech mládeže. Hmotněprávní i procesně právní normy byly vyňaty z obecných trestních předpisů nejen z důvodu zvýraznění určitých specifik, ale i snahy o změnu celkového pojetí zacházení s mladistvými. Dalším důvodem bylo zakotvení úpravy především civilněprávní povahy týkající se postupů a opatření vůči osobám mladším 15 let v případě spáchání činu jinak trestného, jež není možné zahrnout do obecných trestněprávních kodexů.³⁷

Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže uvádí několik zásadních nedostatků vyjadřujících se k problematice úpravy mladistvých. Shledává rozdíl v odlišném hodnocení stupně nebezpečnosti vůči společnosti. Dále nedostačující úpravu vazby mladistvého, kdy vzetí do vazby vyžaduje především náležité odůvodnění, proč nebylo možné užít jiné prostředky k dosažení účelu vazby apod. Rovněž není vymezena odlišnost a není chráněno postavení mladistvého a jeho osobnost ve společném řízení s osobou starší 18 let. Ve stávající úpravě dále chybí zvláštní postup při výkonu trestů a ochranných opatřeních, který by měl vycházet z monismu oproti postihu dospělých pachatelů. Plně není respektována specializace obecných soudů, státních zástupců a policie. A nedostatky lze shledat i v oblasti spolupráce Probační a mediační služby s justičními orgány a orgánem policie, kterou je třeba dostatečně zabezpečit, jakož i s dalšími institucemi podílejícími se na práci s mládeží.

---

³⁵ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 17-22.

³⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. (Předmluva)

³⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 43.

Smyslem samostatného kodexu je tedy úprava komplexně hmotněprávních i procesních aspektů trestání mládeže a konstituování systému specializovaných soudů mládeže.³⁸

3.2.1 Účel zákona a jeho vztah k ostatním zákonům

Účel zákona vyplývá z ustanovení § 1 vymezující věcnou působnost zákona, kdy *tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v tomto zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.*³⁹

Zákon rozlišuje dvě základní věkové kategorie. Do první skupiny spadají děti mladší 15 let, které jsou z pohledu trestního práva trestně neodpovědné a dopustily se činu jinak trestného. Druhou kategorií tvoří mladiství, kteří v době spáchání provinění nepřekročili věkovou hranici 18 let a dovršili již 15 let. Zákon především klade důraz na výběr vhodného opatření, tak aby mělo na dospívajícího pachatele výchovný vliv a snížilo se u něj riziko jeho protiprávního jednání. Užití opatření má přispět především ke zdržení a opakování páchání jeho dalších provinění, též ke společenskému uplatnění mladistvého ve společnosti vzhledem k jeho schopnostem a rozumovému vývoji.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže má vůči ostatním zákonům postavení speciálního zákona. Ostatními právními předpisy se rozumí trestní zákon, trestní řád, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o rodině a občanský soudní řád. Vztah speciality vyjadřuje subsidiární užití obecné úpravy. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se vztahuje na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil věkovou hranici 18 let. Pokud nenalezneme úpravu v tomto zákoně, užije se některé z ustanovení obecných předpisů.

Zákon se též užije na nové instituty, které obecné předpisy vůbec neznají jako např. peněžitě opatření s podmíněným odkladem nebo odstoupení od trestního stíhání mladistvého. Ve spojitosti s těmito případy je pak možné užít též obecných předpisů, a to např. řízení se zásadami při ukládání trestů či použití ustanovení upravující rozhodnutí.⁴⁰

---

³⁸ Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

³⁹ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 5, 6.

3.2.2 Výklad pojmů

1) Zákon rozlišuje tři druhy protiprávních činů, kterým je provinění, trestný čin a čin jinak trestný.

O **provinění** se jedná tehdy, kdy se osoba v rozmezí 15. a nedovršeného 18. roku dopustí protiprávního jednání. Provinění je jen jiné terminologické označení pro trestný čin. Znamená to, že všechny trestné činy obsažené v trestních zákonech se vztahují i na mladistvé. Jelikož zákon o soudnictví ve věcech mládeže provinění nevymezuje, speciálně ukládá, že nestanoví-li tento zákon jinak, užije se obecných trestních předpisů. Stejně tak jako trestný čin musí vykazovat znaky v trestním zákoně a být nebezpečný pro společnost, proto dle § 6 odst. 2 ZSM se nebude jednat o provinění, pokud tyto znaky nesplňuje a nebezpečnost činu je malá vůči společnosti.⁴¹

***Trestným činem** je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný, a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.⁴²* Zákon o soudnictví ve věcech mládeže o něm hovoří v souvislosti tzv. pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých.

Činem jinak trestným se obecně rozumí čin beztrestný, který by za splnění určitých okolností trestný byl. Vztahuje se na osoby, které nejsou trestně odpovědné z hlediska věku, kdy požadovaná hranice pro trestní odpovědnost začíná dovršením 15. roku, dále na osoby nepřičetné nebo pokud jednali v důsledku nedostačující rozumové a mravní vyspělosti.⁴³

2) Mezi další pojmy zákon řadí mládež, kterou člení na dvě kategorie.

První skupinu tvoří **děti mladší patnácti let**, jimiž jsou osoby, které nedovršily 15. roku v době spáchaného činu jinak trestného. Trestní odpovědnost u těchto osob nastává dnem po dni patnáctých narozenin. V případě spáchaných činů jinak trestných se na osoby za určitých okolností vztahují opatření občanskoprávní povahy potřebné k nápravě.

Osoby, které již překročily práh trestní odpovědnosti, tedy dosáhly patnáctého roku a nepřekročily hranici 18 let, jsou zákonem o soudnictví ve věcech mládeže označovány jako **mladiství**. Při posuzování, zda se jedná o mladistvého, je

---

⁴¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 8.

⁴² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 9.

třeba dbát na počítání času. Jelikož osoba, která se dopustila činu jinak trestného v den svých patnáctých narozenin, není trestně odpovědná. Naopak za mladistvého se považuje ještě osoba, jež se dopustila provinění v den osmnáctých narozenin.⁴⁴

V případech mladistvých pachatelů je uplatňován monismus v podobě jediného druhu sankce namísto trestů a ochranných opatření u dospělých pachatelů. Ustanovení § 2 písm. e) ZSM zahrnuje pojem **opatření**. Opatřením se rozumí sankce ukládaná mladistvým pachatelům, a to ve formě výchovného, ochranného a trestního opatření.

Orgány činnými v trestním řízení ve smyslu ZSM jsou policejní orgány, státní zástupci a soudy pro mládež. U příslušníků policejních orgánů, státních zástupců i soudců jsou vyžadovány určité předpoklady, znalosti a odbornost při jednání s mladistvými.⁴⁵

V soudnictví ve věcech mladistvých a dětí mladších patnácti let rozhodují **soudy pro mládež**. Nejedná se o samostatnou kategorii soudu, která by stála mimo soudní soustavu, ale o funkci tohoto soudu, kterou plní specializované senáty a samosoudci okresních, krajských, vrchních a Nejvyššího soudu.⁴⁶

3.2.3 Základní zásady dle zákona č. 218/2003 Sb.

Vymezení základních zásad nalezneme v § 3 Zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Tyto zásady zákon upravuje na rozdíl od jiných právních předpisů komplexně a jednoznačně. Jednotlivé trestněprávní principy dbají na to, aby všechna opatření, postupy a prostředky byly využívány k obnově narušených sociálních vztahů, k integraci mladistvého nebo dítěte do širšího sociálního prostředí a k prevenci jeho protiprávního jednání. Důvod jejich zařazení mezi úvodní ustanovení spočívá v tom, že představují základní a závazná pravidla při výkladu kteréhokoliv ustanovení zákona.

Ustanovení § 3 odst. 1 obsahuje zásadu **zákazu retroaktivity** v neprospěch pachatele, kdy nemůže být potrestán za čin, který v době jeho spáchání nebyl dle zákona trestný. Zároveň zde platí, že pouze tento zákon stanoví, co je proviněním a jakou sankci za něj uložit. Uložená sankce má především dbát na obnovu

---

⁴⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 9, 10.

⁴⁵ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 12, 15.

⁴⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 22, 23.

narušených sociálních vztahů a k předcházení další kriminality. Tato zásada vyplývá z ústavněprávních pravidel *nullum crimen et poena sine lege* dle čl. 39 a 40 Listiny základních práv a svobod.

V odst. 2 jsou vyjádřena trestní opatření jako **ultima ratio**. Užijí se až v případě, kdy alternativní opatření a postupy nepovedou k naplnění účelu tohoto zákona.

Uložené opatření musí být též v souladu se **zásadou přiměřenosti**. Dle odst. 3 se přihlíží k osobnosti pachatele, k jeho rozumové a mravní vyspělosti, k osobním, rodinným a sociálním poměrům, též k jeho zdravotnímu stavu a stupni nebezpečnosti spáchaného činu vůči společnosti.⁴⁷

V rámci řízení je v odst. 4 kladena povinnost orgánům činným v trestním řízení dále jen OČTŘ postupovat tak, aby nebyl narušen vývoj dítěte nebo mladistvého. V zájmu zamezení rizika ohrožení jejich vývoje, je nutno vést s nimi řízení tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel řízení, s nutností šetření jejich osobnosti vzhledem k jejich věku a k sociálním, rodinným a osobním poměrům. OČTŘ má dále povinnost spolupracovat s orgánem sociálně právní ochrany dětí, jejichž součinnost spočívá v posílení výchovného působení řízení vůči mladistvému.

Mezi procesní zásady spadá též **princip ochrany soukromí a osobnosti mladistvého**, se kterou souvisí zákaz zveřejňování informací jako je jméno a další identifikační informace. Výjimku tvoří veřejné vyhlášení rozsudku v hlavním líčení. Společně s touto zásadou se pojí dodržení **zásady presumpce nevinny**.

Zásada včasného a rychlého projednání věci je v rámci řízení jeden ze základních požadavků právního státu. *Každé dítě mladší 15 let nebo mladistvý, nestanoví-li tento zákon jinak, má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež.*⁴⁸

K další zásadě patří **náhrada škody či poskytnutí přiměřeného zadostiučinění** poškozenému způsobeným protiprávním jednáním. Tato zásada uvedená v odst. 7 má směřovat k tomu, aby si dospívající pachatel uvědomil svoji zodpovědnost a následky svého jednání. Proto je její uplatnění potřeba přednostně užívat.

---

⁴⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 28, 29.

⁴⁸ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Poslední odstavec § 3 nám představuje **zásadu specifického přístupu v řízení proti mladistvým**. Vyžaduje se, aby orgány, které řízení vedou, měly osobní předpoklady, dostatek znalostí a odborné zkušenosti s prací s mladistvými. *Speciální vzdělání soudců, státních zástupců a úředníků probační a mediální služby působících v oblasti soudnictví ve věcech mládeže zajišťuje Ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím Justiční akademie; jde především o zprostředkování poznatků z oboru kriminologie, vývojové psychologie, dětské psychiatrie, speciální pedagogiky a sociální práce.*⁴⁹

3.3 Trestní odpovědnost de lege lata

Trestní odpovědnost mladistvého dle současné právní úpravy začíná dnem, který následuje po jeho patnáctých narozeninách, a končí v den dosažení zletilosti, tedy osmnácti let. Případ, kdy mladistvý nabývá zletilosti uzavřením manželství nemá pro trestní odpovědnost žádný význam.⁵⁰ Patnáct let, jako dolní věková hranice trestní odpovědnosti, byla poprvé zavedena a zvýšena ze čtrnácti let trestním zákonem č. 86/1950 Sb., ovšem na druhé straně odpovědnost dle tohoto zákona byla konstruována jako absolutní, což znamenalo určení pevné dolní hranice bez ohledu na zohlednění stupně vývoje mladistvého, respektive jeho mravní a rozumové vyspělosti.⁵¹ Průlom absolutní odpovědnosti nastal zákonem č. 213/2003 Sb., který je založen na tzv. relativní či podmíněné trestní odpovědnosti, která vychází ze skutečnosti, že mravní a rozumová vyspělost mladistvého je v 15 letech u každého jiná. Trestní odpovědnost je tedy podmíněna nejen věkem a přičetností, ale zákon zohledňuje též rozumovou a mravní vyspělost.⁵²

3.3.1 Věk

Platná teorie trestního práva zdůrazňuje pro vyvození trestní odpovědnosti tzv. matrikový věk, počítaný od data narození uvedeného v matrice, který je uveden výše, a současně i věk mentální. Tento věk vyjadřuje stupeň biologické a psychické

---

⁴⁹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 32-36.

⁵⁰ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. Str. 75

⁵¹ KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání*. Masarykova univerzita Brno, 2002. Str. 362.

⁵² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 41.

vyspělosti, která podmiňuje jeho dvě základní schopnosti, a to rozpoznání nebezpečnosti jeho činu pro společnost a zároveň ovládnutí jeho jednání.⁵³ Absolutní trestní odpovědnost předpokládá dovršení patnáctého roku jako dostatečnou zralost jedince na to, aby byl schopen rozpoznat následky svých činů a regulovat tak své chování, a proto opožděný vývoj nebere jako důvod k vyloučení trestní odpovědnosti mladistvého. Tím se liší od relativní neboli podmíněné odpovědnosti, která naopak zkoumá mentální a psychický vývoj jedince individuálně, a na základě toho reaguje na přítomnost trestní odpovědnosti u konkrétního mladistvého pachatele.⁵⁴

3.3.2 Příčetnost

Příčetnost představuje jednu z dalších podmínek existence trestní odpovědnosti u mladistvého, pro níž platí ustanovení uvedené v trestním zákoníku. V § 26 TrZ nalezneme negativní vymezení příčetnosti charakterizované jako stav, kdy pachateli v době spáchání činu z důvodu duševní poruchy chybí schopnost rozpoznat jeho protiprávní jednání (schopnost rozpoznávací), anebo nemůže své jednání ovládat (schopnost určovací). Na základě toho lze dovodit, že pachatel je trestně neodpovědný, pokud alespoň jednu z těchto schopností postrádá.⁵⁵ Mimo nepřičetnost najdeme v trestním zákoníku též zmenšenou příčetnost, kdy se jedná opět o stav, ve kterém jsou pro duševní poruchu obě schopnosti, jak rozpoznávací, tak určovací, výrazně oslabeny. Od nepřičetnosti, kde je jedna schopnost zcela vyloučena se liší tím, že u zmenšené příčetnosti jsou obě schopnosti zachovány, ale podstatně zeslabeny. Další odlišnost lze spatřit u trestní odpovědnosti pachatele. U zmenšené nepřičetnosti není trestní odpovědnost vyloučena jako u nepřičetnosti, avšak má podstatný význam při sankcionování pachatele. Při rozhodování o druhu a výměře sankce u mladistvého pachatele soud pro mládež přihlédne i tehdy, pokud se dopustil provinění ve stavu zmenšené příčetnosti pod vlivem návykové látky, na

---

⁵³ KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání.* Masarykova univerzita Brno, 2002. Str. 363.

⁵⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých.* Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 55.

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004.* Praha: Linde, 2004. Str. 13.

rozdíl od dospělého pachatele, u něhož soud v případě zaviněné zmenšené přičetnosti nepřihlíží.⁵⁶

3.3.3 Rozumová a mravní vyspělost

Vyspělost mladistvého se skládá ze dvou složek, a to rozumové a mravní. Rozumová vyspělost je charakterizována obecně jako schopnost myšlení. Mravní vyspělost představuje osvojení si norem chování v rámci individuálního rozvoje osobnosti mladistvého, které pak mění na určité osobní a morální kvality. Vždy je potřeba obě tyto složky posuzovat ve vzájemné souvislosti a nikoliv izolovaně. Stejně tak jako u otázky přičetnosti mladistvého se zkoumá rozumová a mravní vyspělost na základě znaleckého posudku ze zdravotnictví, oboru psychiatrie či psychologie. Mladistvý v důsledku nedostatku rozumové a mravní vyspělosti, není trestně odpovědný.⁵⁷

3.4 Zánik trestnosti

Důvodem zániku trestní odpovědnosti je vznik okolnosti, která nastala po spáchání provinění, a to ještě předtím, než o něm byl vydán pravomocný rozsudek. Tato okolnost znamená zánik práva státu na potrestání mladistvého pachatele a zároveň zaniká i oprávnění vyslovit vinu a uložit trest. Okolnosti způsobují ztrátu trestní odpovědnosti pachatele, tedy povinnosti pachatele strpět vyslovení viny, uložení a výkon trestu. Došlo ke skutečnosti, že bylo spácháno provinění, ale dané okolnosti mají za následek nemožnost zahájit trestní stíhání, pokud již bylo zahájeno, tak v něm není možné pokračovat. Obecnými důvody dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou účinná lítost a promlčení trestního stíhání.⁵⁸

3.4.1 Účinná lítost

Institut účinné lítosti se vztahuje pouze na provinění, jež se dopustil mladistvý a jejichž sazba trestu odnětí svobody nepřevyšuje 5 let, nejde tedy

---

⁵⁶ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Str. 210, 211.

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006

⁵⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. Str. 59.

o taxativní výčet trestných činů, tak jak tomu je v obecné úpravě. Uložení účinné lítosti je podmíněno splněním dalších podmínek, které jsou z části podobné jako u dospělých pachatelů. Patří mezi ně například dokonané provinění. V případě odstranění či napravení škodlivého následku způsobeného protiprávním jednáním postačí u mladistvých pouhý pokus o nápravu či odstranění na rozdíl od obecné úpravy pro dospělé pachatele. Jednání pachatele musí být dobrovolné a napravení následku vyžaduje jeho aktivní činnost. Pachatel svým chováním musí projevit též účinnou snahu po nápravě a poslední podmínkou je, že čin, kterého se dopustí, nesmí mít trvalé nepříznivé následky pro poškozeného či pro společnost. Po splnění všech zmíněných podmínek dojde k zániku trestní odpovědnosti až po dovršení osmnáctého roku pachatele.⁵⁹

3.4.2 Promlčení

Druhým obecným důvodem zániku trestnosti je promlčení. Promlčení je vázáno pouze na splnění jedné podmínky, a tou je uplynutí zákonem stanovené doby. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v ustanovení § 67 a trestní zákoník v § 34 obsahují výjimky trestných činů, na něž se promlčení nevztahuje, tedy u všech ostatních je zánik trestnosti promlčením možný. Uplynutí doby má význam v tom, že postupem času nebezpečnost činu slábne. Doba je spojená i s domněnkou, že pachatel se v průběhu doby napravil a nebylo by již účelné uložení trestu. Procesním důvodem je oslabení důkazů, například důvěryhodnost svědků nebo nemožnost opatřit určité důkazy apod. Promlčecí doba je stanovená dle závažnosti spáchaného provinění, činí tři, pět a deset let. Platí, že čím závažnějšího provinění se pachatel dopustí, tím delší promlčecí doba musí uplynout. Počátek doby zákon neurčuje, ale z praxe můžeme vycházet z názoru, že začíná běžet od dokonání provinění neboli od okamžiku spáchání činu. Od ukončení jednání běží i u pokusu a přípravy. Výjimkou jsou provinění, kde znakem skutkové podstaty je účinek nebo těžší účinek jako je například vražda. V takovém případě doba počíná běžet až od účinku (okamžiku smrti). Počátek promlčecí doby u účastenství je závislý na ukončení jednání hlavního pachatele. V případě pokračování v provinění, je to od ukončení posledního dílčího útoku. Hromadné provinění určuje zahájení posledním

---

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. Str. 20, 21.

útokem a trvajícím odstraněním protiprávního stavu. Vliv na promlčecí dobu má stavení a přerušení doby, jež najdeme též v obecné úpravě.⁶⁰

---

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. Str. 22, 23.

3.5 Opatření ukládaná mladistvým

Oproti obecné právní úpravě u dospělých, obsažené v trestním zákoně, založené na dualismu sankcí skládající se z trestů a opatření, ZSM vytváří vnitřně provázaný systém nazývaný opatření. Hovoříme zde o monistickém systému sankcí v podobě jednotlivých druhů odstupňovaných opatření, mezi které patří výchovné, ochranné a trestní.⁶¹ Prioritní je zájem na ochraně mladistvých před škodlivými vlivy, vytváření podmínek pro jejich rozumový a mravní rozvoj a zamezování páčání trestné činnosti. Mladistvý představují nedozrálé jedince, a proto je možnost jejich názory a životní postoje napravit a změnit. Je tak potřeba věnovat zvýšenou pozornost hlavním příčinám podmiňujícím jejich delikventní činnost, protože pokud se podaří tyto příčiny včas identifikovat, lze včasnou intervencí a uložením vhodného opatření zabránit rozvoji jejich kriminální činnosti. S tím souvisí pojetí tzv. restorativní justice neboli obnovující, kdy opatření, která jsou mladistvým ukládána jsou zaměřena do budoucna s cílem odstranit tyto příčiny trestné činnosti a rozvíjet schopnosti a dovednosti mladistvého pro jeho společenské uplatnění.⁶²

Při ukládání opatření se přihlíží v první řadě na výchovné možnosti mladistvého s cílem jeho nápravy, dále na poměry a až v poslední řadě se bere v úvahu závažnost a povaha spáchaného provinění. Pro zajištění účinnosti uložených opatření zákon předpokládá součinnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí a probační a mediační služby. Preferovaný je individuální přístup ukládaných opatření se zřetelem na dosažený stupeň vývoje osobnosti mladistvého delikventa.

Vymezení jednotlivých druhů opatření v zákoně má svůj hierarchický systém, na jehož základě se upřednostňují opatření výchovného charakteru a jako ultima ratio se přistoupí k trestním opatřením.⁶³

3.5.1 Výchovná opatření

Mezi nejmírnější sankce patří výchovná opatření, jejichž podstata spočívá

---

⁶¹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 59.

⁶² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 81, 82.

⁶³ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Str. 487-489.

v usměrňování způsobu života mladistvého. *Jsou projevem zásady pomocné role trestní represe a soustřeďují se především na výchovu mladistvého pachatele.*⁶⁴

Lze je uložit samostatně či v kombinaci s ochranným nebo trestním opatřením za podmínky, že horní hranice jejich uložení vedle jiného opatření nepřekročí 3 roky. Také slouží jako náhrada za trestní opatření při jejich upuštění či podmíněném upuštění.⁶⁵ V rámci úvahy soudu pro mládež, a v přípravném řízení státního zástupce, o tom, který druh výchovného opatření je vhodný a splní tak svůj účel, mohou požadovat součinnost od příslušného orgánu sociálně právní ochrany dětí, osob realizující probační programy a od zájmových sdružení občanů.⁶⁶

Výchovná opatření lze uplatnit jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem. Podmínkou u všech výchovných opatření již v průběhu řízení před rozhodnutím je souhlas mladistvého. Mladistvý může kdykoli v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení svůj souhlas odvolat. Výkon výchovného opatření tím skončí. Přičemž při jejich uplatnění ve spojení s rozhodnutím ve věci, není souhlas vyžadován. Výjimka je pouze u uložení probačního programu, kde se souhlas mladistvého vyžaduje.⁶⁷

Výchovnými opatřeními jsou:

- a) dohled probačního úředníka*
- b) probační program*
- c) výchovné povinnosti*
- d) výchovné omezení*
- e) napomenutí s výstrahou*

Dohled probačního úředníka

Jedná se o druh výchovného opatření, jehož cílem je pozorování chování mladistvého, zda se řídí probačním programem, dodržuje uložená omezení

---

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. Str. 34.

⁶⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 62.

⁶⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 63.

⁶⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 193.

a povinnosti.⁶⁸ Probační úředník svou činnost soustřeďuje nejen na sledování chování či shromažďování informací, ale součástí jeho činnosti je i poradenství a pomoc při řešení problémů.⁶⁹ Mladistvý, jemuž byl uložen dohled probačního úředníka, podléhá řadě povinností jako je dostavování se k probačnímu úředníkovi ve stanovených lhůtách a nebránit mu, v souvislosti s jeho výkonem, ve vstupu do obydlí. Dále je povinen informovat o veškerých změnách týkajících se jeho obydlí, případně zaměstnání apod.⁷⁰

Jelikož zákon nevymezuje žádný postih v případě porušení povinností v rámci výkonu tohoto opatření, má proto větší smysl ho ukládat vedle trestních opatření jako je například domácí vězení, obecně prospěšné práce aj. Naopak z povahy věci je vyloučeno jeho uložení vedle ochranné výchovy, ochranného léčení či zabezpečovací detence. Pokud je ukládáno jako samostatné opatření, je jeho pojetí podobné dohledu dle trestního zákoníku. Úprava dohledu dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je specifická v tom, že nezahrnuje jen sledování chování mladistvého, ale též sledování způsobu výchovy rodičů.⁷¹

Probační program

Ustanovení § 17 ZSM přesně specifikuje probační program, kterým se rozumí *program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací* aj. Pro zvolení jednoho ze způsobů tohoto programu se musí vždy přihlídnout k individuálním schopnostem mladistvého.⁷² Účelem programu je vytvářet a podporovat sociální zázemí mladistvého a urovnání jeho vztahu s poškozeným. Vhodně zvolený program musí být následně schválen ministrem spravedlnosti po projednání akreditační komisí a následně je zapsán do seznamu vedeném Ministerstvem spravedlnosti. Než dojde soud (v přípravném řízení státní zástupce)

---

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. Str. 35.

⁶⁹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 209.

⁷⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 216, 217.

⁷¹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Str. 491.

⁷² JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. Str. 37.

k samotnému rozhodnutí o uložení konkrétního druhu probačního programu, je nutné zohlednit všechny okolnosti jako je závažnost a povaha provinění, osoba pachatele, a na základě těchto skutečností stanovit podmínky výkonu zvoleného výchovného opatření.⁷³

Výchovné povinnosti

Dalším druhem výchovných opatření jsou výchovné povinnosti. V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže najdeme jejich demonstrativní výčet. Je zde možnost uložit i jiné povinnosti než uvedené v zákoně.⁷⁴ Patří tam například uložení povinnosti mladistvému bydlet s rodiči, zaplatit peněžitou částku, kterou způsobil svým proviněním, nahradit dle svých sil škodu aj.⁷⁵ Zasahují do svobody rozhodování mladistvých pachatelů, usměrňují jejich jednání a mají vést ke změně jejich chování a životních postojů.⁷⁶

Výchovné omezení

Výchovná opatření v podobě výchovných omezení představují zákazy určitého konání, čímž se liší od výchovných povinností, které mají spíše formu příkazů. Zákaz spočívá například ve stýkání se s určitými osobami nebo zdržování se na určitém místě a spoustu dalších. Jejich výčet je stejně jako u povinností demonstrativní. Jde o prostředek, jež má působit na chování mladistvého a chránit jej před negativními vlivy.⁷⁷

Výkon výchovných povinností i omezení je uložen zároveň s dohledem úředníka Probační a mediační služby.⁷⁸

Napomenutí s výstrahou

Vůči ostatním výchovným opatřením je napomenutí s výstrahou upravené

---

⁷³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 64.

⁷⁴ JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004*. Praha: Linde, 2004. Str. 38.

⁷⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 64.

⁷⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 231.

⁷⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 247.

⁷⁸ JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004*. Praha: Linde, 2004. Str. 39

v ustanovení § 20 ZSM nejmírnějším opatřením. Svou povahou představuje důraznou výtku mladistvému o tom, jakého provinění se dopustil, doprovázenou vyčtením případných následků jeho opakující se trestné činnosti. Může tak učinit soud pro mládež (v přípravném řízení státní zástupce), ovšem může být přenecháno též zákonnému zástupci mladistvého či škole, kterou navštěvuje nebo výchovnému zařízení.⁷⁹ Na základě rozhodnutí o uložení napomenutí s výstrahou nastává fikce zahlázení odsouzení, kdy se hledí na mladistvého jako by nebyl odsouzen a jeho užití se nezaznamenává ani v Rejstříku trestů.⁸⁰

3.5.2 Ochranná opatření

Ochrannými opatřeními dle § 21 ZSM jsou:

- a) *ochranné léčení*
- b) *zabezpečovací detence*
- c) *zabrání věci*
- d) *zabrání části majetku*
- e) *ochranná výchova*

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje pouze ochrannou výchovu, ostatní se řídí dle trestního zákona.

Ochranná opatření představují trestněprávní sankce a postihnout jimi lze jak trestně odpovědné mladistvé, tak i pachatele, kteří trestní odpovědnosti nepodléhají pro nepřičetnost či nedostatek věku. Cílem ukládání a výkonu ochranných opatření je zabránit páchání dalších provinění a mladistvého pachatele vychovávat a dosáhnout těchto faktorů léčbou či izolací, a to v případě jeho nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti, anebo u těch, jež se oddávají návykovým látkám a v souvislosti s jejich zneužíváním se dopustí provinění.⁸¹ Doba stanovená pro trvání ochranných opatření není zákonem upravená, výjimku tvoří vymezení maximální délky u ochranné výchovy. Délka závisí na splnění účelu, pro nějž byla opatření uložena. Ukládat je lze samostatně, pro případ spáchaného provinění nepřičetným pachatelem, či vedle trestního opatření jako je odnětí svobody

---

⁷⁹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 253.

⁸⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 258.

⁸¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 260.

společně s ochranným léčením, případně lze upustit od trestu odnětí svobody za náhradu uložením jednoho z ochranných opatření. Výkonem těchto opatření se provinění nepromlčují ani nezahlazují a nelze je prominout milostí.⁸²

Ochranné léčení

Ochranné léčení se u mladistvých řídí dle § 99 trestního zákoníku. Postihuje několik kategorií osob, kam se řadí pachatelé činu jinak trestného, jehož se dopustili v nepřičetnosti nebo osoby, které spáchaly provinění ve zmenšené přičetnosti, či ve stavu vyvolané duševní poruchou, anebo pod vlivem návykové látky. Podstata uloženého ochranného léčení spočívá v ochraně společnosti před pachateli, a v rámci poskytované odborné péče má význam i pro ně samotné.

Obligatorně se ukládá nepřičetnému pachateli, který se dopustil činu jinak trestného a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný. Dále pachatelům provinění spáchaných ve stavu zmenšené přičetnosti, kterou si nepřivodili z nedbalosti užitím návykové látky a bylo upuštěno od jejich potrestání či byla snižená sazba trestu odnětí svobody pod dolní hranici.

Fakultativně jej lze uložit pro čin způsobený ve stavu vyvolaném duševní poruchou, kdy pobyt pachatelů na svobodě je nebezpečný, či pachateli oddávající se návykové látce, který se pod vlivem této látky dopustil provinění. Soud v rozhodnutí stanoví, zda jej ukládá samostatně či vedle jiného trestu, též musí uvést způsob výkonu. Ochranné léčení se vykonává formou ústavního léčení v léčebném zařízení (psychiatrickém) či ambulantně, kde se pachatel podrobuje léčebnému režimu na základě pokynů pracovníků zdravotnického zařízení.⁸³ Doba trvání je závislá na splnění účelu, pro který bylo ochranné léčení uloženo, zákon upravuje pouze maximální dobu trvání na dva roky, kterou lze prodloužit, a to i opakovaně, takže doba ochranného léčení může být uložena doživotně.⁸⁴

Zabezpečovací detence

Jedním z dalších druhů ochranných opatření je zabezpečovací detence. Ve srovnání s ochranným léčením se jedná o intenzivnější opatření pro mnohem nebezpečnější osoby. Pro zabezpečovací detenci platí subsidiarita vůči ochrannému

---

⁸² KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita Brno, 2002. Str. 496, 497.

⁸³ KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita Brno, 2002. Str. 481-483.

⁸⁴ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Str. 469.

lčeni, a je uložena tehdy, když léčba pachatele není dostačující a vyžaduje-li to ochrana společnosti. Vykonává se *v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy*.⁸⁵ Pro bezpečnost personálu a případným snahám o útěk vykonává ostrahu Vězeňská služba. Zabezpečovací detence trvá po dobu, dokud to ochrana společnosti vyžaduje. Zda nadále trvají důvody jejího trvání soud přezkoumává každých 6 měsíců.⁸⁶

Zabrání věci

Dalším institutem je zabránění věci, který se řídí výlučně trestním zákoníkem dle ustanovení § 101. Předmětem ochranného opatření zabránění věci může být taková věc, která měla být předmětem trestu propadnutí věci, ale vzhledem k nesplněným podmínkám tohoto institutu, nebyla soudem uložena. Pro uložení tohoto opatření platí, že musí jít o věc užitou či určenou ke spáchání provinění, nebo získanou proviněním jako odměnu za něj, anebo o věc, kterou vyměnil za získanou věc. Ustanovení § 102 TrZ upravuje institut zabránění náhradní hodnoty pro případy, kdy nebude možné uložit samotné zabránění věci, a to z důvodů uvedených v tomto ustanovení.⁸⁷

Zabrání části majetku

Ochranné opatření zabránění části majetku, které může soud uložit za podmínek v § 102a TrZ pachateli, který trestným činem pro sebe nebo pro jiného získal (nebo se snažil získat) majetkový prospěch, který je v hrubém nepoměru k příjmům pachatele nabytým v souladu se zákonem.⁸⁸

Ochranná výchova

Dalším institutem trestního práva a druhem ochranného opatření je ochranná výchova, která je upravena přímo v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Podstata jejího uložení spočívá v převýchově narušeného mladistvého. Vhodnou výchovou se snaží zabránit a odstranit vzniku následků jeho činností pro společnost nebezpečných, jež jsou výsledkem jeho zanedbané výchovy. Uložení

---

⁸⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Str. 470-472.

⁸⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁸ Tamtéž

ochranné výchovy má též podporovat rozvoj mladistvého. Dle ustanovení § 20 ZSM její uložení nastupuje tehdy, jeli to zapotřebí vzhledem k prostředí, kde mladistvý vyrůstá, dále pokud jeho výchova je zanedbávaná a není o mladistvého dostatečně postaráno a výchovná opatření nejsou účinná. Poté, co je mladistvý uznán vinným, soud uloží z výše zmíněných důvodů ochrannou výchovu jako samostatné opatření nebo současně s jiným trestem, s tím, že první musí splnit výkon trestu.⁸⁹ Samotný výkon ochranné výchovy je upraven zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy či ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Zařízeními ve smyslu tohoto zákona jsou diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.⁹⁰

Doba trvání ochranné výchovy je vázána na splnění účelu, též je omezena zletilostí mladistvého. Trvá nejdéle do dovršení 18 let, ale může být prodloužena do devatenáctého roku vyžaduje-li to zájem mladistvého pachatele. V případě, že nelze ochrannou výchovu vykonat poté, co ji soud nařídil, bude mladistvý pod dohledem probačního úředníka do jejího zahájení.

Soud může upustit od jejího výkonu pominou-li důvody, které směřovaly k jejímu uložení. Za splnění podmínek stanovených zákonem má soud možnost přeměnit ochrannou výchovu na ústavní a naopak.⁹¹ Další alternativou je umístění mladistvého mimo výchovné zařízení, aniž by pominuly okolnosti, na jejichž základě byla uložena ochranná výchova. Podmíněné umístění mladistvého mimo výchovné zařízení lze tehdy, pokud jeho převýchova nasvědčuje řádnému chování. Mladistvý, který se nebude řádně chovat a pracovat bude umístěn zpět do výchovného zařízení.⁹²

3.5.3 Trestní opatření

Trestní opatření jsou charakterizovány jako *trestněprávní následky provinění mladistvých*. Jsou ukládány výlučně soudy pro mládež a jejich účelem je způsobit určitou újmu sledující splnění účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Lze je uložit pouze za splnění podmínek, které zákon ukládá

---

⁸⁹ KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita Brno, 2002. Str. 497, 498.

⁹⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 275.

⁹¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 67.

⁹² KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita Brno, 2002. Str. 499.

a zároveň jako poslední možnost po pohružce jeho uložení a uložení výchovného a ochranného opatření. Při ukládání trestních opatření je třeba dbát na zásadu zákonnosti, humanismu, individualizace a proporcionality.⁹³

Zákon společně s trestními opatřeními vymezuje institut upuštění od uložení trestního opatření a podmíněné upuštění. Specifikem právní úpravy těchto institutů v ZSM ve srovnání s úpravou v trestním zákoníku je výrazně větší možnost pro řešení jejich protiprávního jednání jiným způsobem namísto uložení sankce v podobě trestních opatření.

U spáchaného provinění, jehož horní hranice trestu odnětí svobody dle trestního zákona nepřevyšuje 5 let a takového činu lituje a lze u něj spatřit snahu napravit své jednání, může soud upustit od uložení trestního opatření. Současně za splnění těchto předpokladů lze tak učinit i v případech, kdy projednání spáchaného činu před soudem postačí vzhledem k povaze činu, dále pokud se provinění dopustil z neznalosti právních předpisů a s přihlédnutím na jeho věk a celkový vývoj lze neznalost omluvit anebo soud přijme záruku za nápravu mladistvého. Případ, kdy provinění podmíněno horní hranicí trestu odnětí svobody nepřevyšující pět let a příčinou spáchaného činu byla duševní porucha, lze upustit od trestního opatření za současného uložení zabezpečovací detence či ochranného léčení.

Zákon se zabývá též podmíněným upuštěním od uložení trestního opatření, které soud užije současně se stanovenou zkušební dobou na jeden rok, jehož účelem je sledovat chování mladistvého.⁹⁴

Taxativní výčet jednotlivých trestních opatření ZSM uvádí v ustanovení § 24:

- *obecně prospěšné práce*
- *peněžité opatření*
- *peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu*
- *propadnutí věci*
- *zákaz činnosti*
- *vyhoštění*
- *domácí vězení*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu*

---

⁹³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 284-286.

⁹⁴ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Str. 499-501.

- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem*
- *odnětí svobody nepodmíněně*

Konkrétní druh uloženého trestního opatření musí vždy odpovídat spáchanému provinění, má být ukládáno též s přihlédnutím k osobě pachatele a naplnění účelu opatření. Výměry jednotlivých trestů jsou stanoveny zákonem. Při ukládání druhu a výměry se především vychází ze zásady individualizace, kdy soud přihlíží ke stupni nebezpečnosti provinění, k možnostem nápravy mladistvého a k jeho poměrům.⁹⁵

Obecně prospěšné práce

Obecná právní úprava obsažená v trestním zákoně pro dospělé se přiměřeně užije u mladistvých pachatelů. Jedná se o obecný druh trestního opatření, který lze uložit mladistvému za provinění, kde sazba trestu odnětí svobody nepřevyšuje pět let. Nutné je přihlížet k povaze a závažnosti provinění, a zda není třeba uložení jiného trestního opatření k dosažení účelu opatření. Výměra nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně pro dospělé, činí 150 hodin, přičemž dolní hranice zůstává stejná 50 hodin. Obecně prospěšné práce mohou být uloženy jako samostatné opatření nebo společně s jiným druhem opatření, s výjimkou nepodmíněného či podmíněného odloženého trestu odnětí svobody.⁹⁶

Peněžité opatření

Peněžité opatření slouží jako alternativa vůči opatřením týkajícím se odnětí svobody. Mladistvého pachatele lze postihnout tímto opatřením za splnění stejných podmínek uvedených v trestním zákoně. Uložení připadá v úvahu u mladistvého výdělečně činného, pokud to jeho majetkové poměry dovolují. Výši peněžitého opatření lze stanovit formou denní sazby, která se pohybuje v rozmezí 100 Kč až 5000 Kč. Soud stanoví celkovou výši v závislosti na možnostech a po důkladném vyhodnocení majetkových poměrů mladistvého pachatele. Může být uloženo nejen samostatně, ale i v kombinaci s jinými druhy opatření nevztahující se na odnětí svobody. V případě méně závažných či nedbalostních provinění spáchaných

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. Str. 45.

⁹⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 307.

bezúhonnými mladistvými postačuje peněžité opatření, sloužící ve většině případů jako náhrada k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Pokud by nebylo vykonáno, je možné nařídit výkon obecně prospěšné činnosti v rámci probačního programu, po jehož výkonu je upuštěno od náhradního trestu odnětí svobody. V navazujícím ustanovení § 28 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje *peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu*. Vzhledem k povaze a závažnosti provinění, k osobě pachatele a k okolnostem, že odložení výkonu a nastolení podmínek vztahující se na chování mladistvého v rámci uložené zkušební doby splní účel a bude mít stejné účinky jako výkon peněžitého opatření. Zkušební doba činí až 3 roky.⁹⁷

Propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Tyto druhy opatření se až na pár specifik řídí dle trestního zákoníku.

U **propadnutí věci** ve vztahu k mladistvým se užije ustanovení § 70-72 TrZ. **Zákaz činnosti** dle obecné právní úpravy se liší svou výměrou.⁹⁸ Zatímco u dospělých pachatelů činí jeden rok až deset let, u mladistvých je horní hranice snížena na polovinu. Platí, že soud pro mládež může uložit tento druh trestního opatření maximálně na 5 let a pouze pokud to nebrání přípravě k povolání mladistvého.⁹⁹ Vedle opatření zákazu činnosti může soud uložit i vhodná výchovná opatření. Při ukládání trestního opatření **zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce** se postupuje též dle obecné úpravy s odlišností horní hranice výměry opatření, kdy nesmí převyšovat pět let. Stejně se postupuje u **vyhoštění**, kde soud pro mládež musí též přihlížet k *rodinným a osobním poměrům mladistvého* a zamezit tomu, aby nebyl vydán *nebezpečí zpustnutí*. (§26 odst. 5 ZSM).¹⁰⁰

Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Podmíněné odsouzení spočívá v tom, že soud vynese odsuzující rozsudek, ale jeho výkon podmíněně odloží na zkušební dobu. Zkušební doba činí jeden až tři

---

⁹⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 326-336.

⁹⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 316.

⁹⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 69.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 317, 319.

roky, v níž odsouzený mladistvý pachatel musí vyhovět všem uloženým omezením a vést řádný život. Omezení spočívají například v zákazu požívání alkoholických nápojů apod. Pokud by mladistvý svým chováním ve zkušební době zavedl určitou příčinu k tomu, aby soud nařídil opatření odnětí svobody, může podmíněné odsouzení i tak ponechat v platnosti, ale zkušební dobu zpřísní o dohled probačního úředníka nebo uložit některé z výchovných opatření jako je napomenutí, výchovná omezení aj., případně může zkušební dobu prodloužit o dva roky s tím, že celková doba nesmí překročit hranici 5 let.¹⁰¹

Nepodmíněné odsouzení

S ohledem na okolnosti případu a osobu pachatele může soud uložit nepodmíněné odnětí svobody. Jedná se o nejpřísnější druh opatření a užívá se jako ultima ratio (poslední možnost), pokud účelu trestního opatření nelze dosáhnout jinak či předchozí uložená opatření zjevně nepostačovala. Trestní sazby uvedené v trestním zákoníku jsou pro mladistvé odlišné v tom, že se snižují na polovinu a zároveň nesmí horní sazba překročit 5 let a dolní je pevně stanovena na 1 rok.¹⁰² Například u trestného činu krádeže dle § 205 odst. 3 TrZ, kde může být pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo mu může být uložen peněžitý trest, lze mladistvého potrestat odnětím svobody ve výměře 6 měsíců až 2 a půl roku nebo peněžitým trestem, je-li mladistvý výdělečně činný.¹⁰³

Za provinění, u kterého trestní zákon dovoluje uložení výjimečného trestu jsou sazby vyšší, a to v rozmezí pět až deset let. Dle § 32 ZSM je upraven institut mimořádného snížení výkonu trestu odnětí svobody. U mladistvých se liší tím, že zde nejsou stanoveny žádné meze pro dolní hranici.¹⁰⁴

Výkon odnětí svobody se vykonává ve věznicích odděleně od dospělých nebo ve zvláštních odděleních pro mladistvé.¹⁰⁵ *K omezení negativních účinků izolace mladistvých od společnosti v důsledku výkonu trestního opatření se u nich ve zvýšené míře uplatňují individuální způsoby zacházení. Zaměřují se na rozvíjení*

---

¹⁰¹ JELÍNEK, Jirí a Dita MELICHAROVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. Str. 59.

¹⁰² SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 70.

¹⁰³ KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání*. Masarykova univerzita Brno, 2002. Str. 490.

¹⁰⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 70.

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 359.

rozumové, emocionální a sociální zralosti mladistvých. Důraz je kladen na přijetí osobní odpovědnosti za spáchané provinění, posilování samostatného řešení životních situací, omezování a zvládnání agresivních reakcí a nevhodného jednání.¹⁰⁶

3.5.3.1 Zánik trestních sankcí

Jedním z důvodů zániku trestního opatření ZSM uvádí promlčení jeho výkonu. Zvláštnost vůči promlčení u dospělých upraveném v trestním zákoníku spočívá v kratší promlčecí době. Pokud bylo mladistvému uloženo výjimečné trestní opatření odnětí svobody v rozmezí 5 až 10 let činí promlčecí doba 10 let. V ostatních případech 5 let.¹⁰⁷

Institut zahlazení odsouzení odstraňuje nepříznivé důsledky, které spočívají v tom, že se na mladistvého hledí jako na osobu netrestanou. Platí, že veškerá opatření nepřesahující jeden rok se po jejich výkonu nebo od jejich pravomocného upuštění nebo vyslovení, že se mladistvý v rámci podmíněného odsouzení či podmíněného propuštění osvědčil, zahlazují.¹⁰⁸

K zahlazení odsouzení může dojít dvěma způsoby, buď zahlazením soudem nebo vznik fikce zahlazení přímo ze zákona. U mladistvého, kterému bylo uloženo trestní opatření v podobě trestu odnětí svobody v délce trvání nepřesahující 1 rok, dojde ihned po vykonání takového opatření k zániku právních následků odsouzení vznikem fikce neodsouzení, to znamená, že se na mladistvého hledí jako na neodsouzeného. Platí to i pokud bylo od jeho výkonu pravomocně upuštěno či prominuto nebo zmírněno rozhodnutím prezidenta republiky. O zahlazení odsouzení mladistvého, na které se nevztahuje fikce neodsouzení u trestního opatření uloženého do jednoho roku, rozhoduje soud pro mládež, a to hned po propuštění mladistvého, kdy hlavním faktorem pro posuzování zahlazení je chování mladistvého ve výkonu odnětí svobody.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶ Zákon č. 84/1969 Sb., Zákon o výkonu trestu odnětí svobody

¹⁰⁷ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Str. 511.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. Str. 398-400.

¹⁰⁹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. Str. 512.

4 Zahranční úprava trestní odpovědnosti mladistvých

Rozlišujeme dva základní systémy zacházení s delikventní mládeží, které se podstatně podílely na vývoji trestního zákonodárství nad mládeží. Jedná se o **model justiční** a **model sociálně-opatrovnický**.

Justiční model dává přednost trestu namísto výchovy. Na trestnou činnost pachatele se hledí jako na jeho svobodnou volbu. Mladistvý si na základě vlastního uvážení vybírá, zda spáchá trestný čin či nikoli. Trestní odpovědnost v rámci justičního modelu začíná dříve, většinou v 10 letech a v některých případech již v 7 letech.¹¹⁰ Také se důrazně požaduje projednání trestné činnosti v řádném trestním řízení. Mezi země představující justiční model patří například Rakousko, Německo, Slovensko, Slovinsko, Kanada, Anglie a Wales.

Sociálně-opatrovnický systém slouží především pro blaho dětí a mladistvých. Na rozdíl od justičního modelu je zde kladen důraz na výchovu a ochranu mládeže. Zastává postoj, že trestní jednání je výsledkem sociálních, ekonomických a psychických nedostatků. Hlavním účelem je odstranit tyto nedostatky a příčiny než mladistvého trestat.¹¹¹ Klíčové postavení zde mají vychovatelé, psychologové a sociální pracovníci. Věková hranice trestní odpovědnosti je vyšší než u justičního modelu.

Tento systém reprezentují Polsko, Skotsko, Japonsko, či Švýcarsko.¹¹²

4.1 Země s justičním modelem

Německo

Právní úprava mladistvých v Německu se do jisté míry podobá systému v České republice, a to především tím, že trestní odpovědnost, ukládání sankcí a řízení ve věcech mládeže jsou zakotveny v samostatné právní úpravě, která je ve vztahu speciality vůči obecným trestním předpisům. Německou úpravu tvoří zákon o soudnictví nad mládeží (dále jen JGG) z roku 1953, zaměřený na otázku

---

¹¹⁰ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 90.

¹¹¹ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 109, 110.

¹¹² VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 89-91.

delikventní mládeže. Na problematiku ohrožené mládeže soustřeďuje pozornost zákon o pomoci dětem a mládeži z roku 1990.¹¹³

JGG vymezuje 2 kategorie trestně odpovědných osob.

- první kategorií jsou **mladistvé** osoby v rozmezí dovršeného 14. roku po dosažení osmnáctého roku
- **mladé dospělé osoby** tvoří druhou skupinu, které dosáhly věku osmnácti let, ale nepřekročily věkovou hranici 21 let

U trestní odpovědnosti mladistvých, kromě podmínky dosažení věku čtrnácti let, se též přihlíží k mravnímu a duševnímu vývoji, zda je mladistvý dostatečně vyspělý. Děti mladší čtrnácti let nepodléhají trestní odpovědnosti, a v případě spáchání činu jinak trestného se vůči nim, případně rodičům uplatní opatření dle občanskoprávní úpravy. Tato opatření představují různá napomenutí, zákazy apod. a uložit je lze i osobám, které již dosáhly 14 let, ale z důvodu nedostatku zralosti jsou trestně neodpovědné. Za jedno z nejzávažnějších opatření se považuje odebrání dítěte z rodičovské péče. U mladistvých se dává přednost výchovným opatřením před postihem trestními sankcemi, jichž se užívá až jako ultima ratio.

Výchovná opatření zahrnují pokyny v podobě zákazů a příkazů jako je např. zákaz navštěvování určitých míst, vykonávat nějaké práce a další, velmi podobné české právní úpravě, jejichž demonstrativní výčet upravuje JGG. Mezi opatření výchovného charakteru patří i výchovná pomoc. Všechna výchovná opatření lze uložit vedle kázeňských prostředků a trestů mládeže. Kázeňské prostředky v podobě napomenutí, zákazu řízení apod. lze uložit pouze, pokud se výchovná opatření projeví jako nedostačující.

Německé trestní právo také upravuje sankci, kterou právní řád České republiky nezná v žádné podobě, a to sankci spočívající v krátkodobém uzavření mladistvého pachatele tzv. *Jugendarrest*. Spadá mezi kázeňské prostředky a uložit ho lze ve třech formách. Po dobu jednoho roku, nejvýše dvakrát po sobě, a to v době volna mladistvého. Nebo jako nepřetržitý výkon, přičemž nesmí zasahovat do vzdělání mladistvého ani do jeho zaměstnání. Nejprísnější forma spočívá v celodenním uzavření po dobu jednoho nejvýše však čtyř týdnů. Institut uzavření

---

¹¹³ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 77

mladistvého je zacílen na skupinu mladistvých delikventů, u nichž hrozí do budoucna pokračování v jejich kriminální činnosti. Subsidiárně lze také užít trest mládeže jako je odklad uložení trestu v rozmezí jeden až 2 roky, podmíněné odsouzení u činů, kde sazba trestu nepřevyšuje 2 roky, na dobu dvou až tří let a nepodmíněný trest s dolní hranicí trestní sazby 6 měsíců nejvýše na pět let, u zločinů až 10 let.

Mezi ochranná opatření ukládaná mladistvým patří umístění v psychiatrické léčebně či odvykacím zařízení, dohled, odebrání řidičského průkazu a v závažnějších případech i zabezpečovací detence.¹¹⁴

Rakousko

Rakouské trestní právo mládeže upravuje stejně jako v České republice speciální zákon o soudnictví nad mládeží (dále jen rJGG) a obecná právní úprava se užije subsidiárně. Platí zde zásada speciální prevence, to znamená, že hlavní podstatou užití trestního práva vůči mladistvému je zabránit jeho trestní činnosti. Zákon rozděluje právní postavení u třech skupin osob, u kterých se následně liší jejich trestní postihy.

První kategorii tvoří děti do 14 let tzv. nedospělí. Nepodléhají trestní odpovědnosti a pokud se dopustí činu jinak trestného, lze jim uložit opatření na základě předpisů z rodinného práva a sociálně právní ochrany dětí.

Druhou kategorií jsou mladiství. Věková hranice u těchto osob je v rozmezí od 14. roku do 18 let. Trestní odpovědnost je u mladistvých relativní, kdy je podstatná též zralost mladistvého v době spáchání činu. Dalším důvodem vyloučení trestní odpovědnosti je případ, kdy mladistvý v době činu nedovršil šestnácti let a dopustil se pouze přečinu, tj. činu, u kterého trestní sazba nepřevyšuje 3 roky odnětí svobody.

Velmi významnou roli mají v systému soudnictví mládeže tzv. odklony, jejichž úprava je širší než v ČR. Soud i státní zástupce mohou uplatnit odklony ve stejném rozsahu. Využívány jsou především odklony spojené se sociálním a výchovným působením jako je narovnání s obětí, probační dohled apod. Státní zástupce může u činů, kde je možné uložit peněžitý trest či trestní sazba nepřevyšuje 5 let, upustit od potrestání. Dále pro trestné činy v souvislosti s držením a

---

¹¹⁴ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 77-91.

kupováním drog, za současného stanovení zkušební doby s absolvováním léčby, lze trestní stíhání podmíněně zastavit.

Třetí kategorie osob zahrnuje mladé dospělé, tedy osoby od osmnácti do dvaceti jedna let. Z důvodu neúplné právní úpravy zabývající se problematikou mladých dospělých se na ně vztahují obecné trestněprávní předpisy, ovšem s přihlédnutím k jejich postavení při ukládání sankcí. Dopustí-li se trestného činu mladý dospělý, jde o polehčující okolnost. Trest odnětí svobody nesmí přesahovat dvacet let, u trestu na doživotí je dolní hranice snížena o polovinu, a tak namísto trestu s dolní hranicí 10 let a horní 20 let, lze trest uložit v rozmezí 5 až 20 let. Co se týká odklonů, ty se na mladé dospělé nevztahují. Další odlišující znak od dospělých pachatelů se projevuje v trestním řízení, kdy o ukládání trestů a projednávání věcí u mladých dospělých jsou příslušné stejné soudy jako soudy pro mladistvé.¹¹⁵

Polsko

Polský systém je zařazen do tzv. welfare modelu, jelikož v něm hrají převážně roli prvky sociálně-opatrovnické. Právní úpravu mládeže tvoří zákon o delikvenci a demoralizaci nedospělců z roku 1982. Zákon oddělil úpravu nedospělých pachatelů od obecné a vytvořil tak ucelený systém, který je převážně povahy netrestající. Užívány jsou především výchovná a nápravná nebo rehabilitující opatření namísto trestních. Účelem je uložení opatření v nejlepším zájmu nedospělce.

Věková hranice určující vznik trestné odpovědnosti je stanovena na třináct let. Skupinu osob označovanou jako mladiství tvoří osoby od třinácti do sedmnácti let. Výjimkou jsou pachatelé starší 16 let, se kterými lze zacházet jako s dospělými pachateli za předpokladu, že se dopustili zvláště závažných trestných činů a výchovná opatření by nebyla účinná. Při spáchání méně závažného trestného činu ve věku od 17 do 18 let, může soud považovat osoby za mladistvé a přistupovat mírněji v rámci rozhodování o uložení opatření, a namísto trestních uložit opatření výchovné povahy. Další kategorii osob tvoří osoby dospívající ve věku mladších 21 let, a to v době vynesení soudního rozhodnutí. Pokud těmto osobám je ukládán trest, zákon klade důraz na usilování o dosažení rehabilitace nápravy dospívajícího.

---

¹¹⁵ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 92-100.

Soudnictví ve věcech mládeže je svěřeno rodinným soudům.¹¹⁶ Polský zákon umožňuje soudu užít vůči mladistvému rozsáhlé množství opatření. Patří mezi ně ambulantní opatření jako je napomenutí, náhrada škody, omluva poškozenému a řada dalších. Soud může uložit i několik výchovných opatření vedle sebe. Dalšími jsou umístění do lékařského zařízení, pěstounské péče či do jiného vhodného zařízení jako je mládežnická ubytovna, internát apod.¹¹⁷

Slovensko

Ve slovenském právním řádu, na rozdíl od ostatních zmíněných evropských zemí neexistuje speciální zákon ve věcech mládeže. Právní úpravu mladistvých nalezneme v obecných trestněprávních předpisech, a to v trestním zákoně a v trestním řádu.

Zákon vymezuje 3 věkové kategorie mládeže. První kategorií jsou děti, které nejsou trestně odpovědné a v době spáchání činu jinak trestného nedovršily 14 let, a v případě trestného činu pohlavního zneužívání 15 let. Pokud se dopustí činu jinak trestného, lze jim uložit v občanskoprávním řízení ochrannou výchovu, obligatorně ji soud uloží v případě spáchaného činu, za nějž náleží trest odnětí svobody na doživotí, a to osobě v rozmezí dovršeného 12. roku věku a nepřesahující hranici čtrnácti let. Vyžaduje-li to zájem dítěte, lze ukládat i výchovná opatření, která nejsou upravena v trestněprávních předpisech. Druhou skupinou jsou mladiství, tj. osoby, které dovršily 15 let, ale nepřekročily hranici 18 let, s výjimkou pohlavního zneužívání, kde je dolní hranice 15 let. Jedná se o osoby trestně odpovědné, kterým se ukládají za spáchané trestné činy výchovná, ochranná opatření a trest. Výchovnými opatřeními jsou výchovné povinnosti a omezení obsahově velmi podobná jako v České republice, a napomenutí s výstrahou. Mezi ochranná opatření se řadí ochranná výchova, která se ukládá za stejných podmínek jako v ČR dle ZSM. Dalším ochranným opatřením je detence, ochranné léčení a zabránění věci, které se řídí stejnými podmínkami jako u dospělých pachatelů. Výchovná i ochranná opatření dbají na duševní, sociální a mravní vývoj a mají tak chránit mladistvého před škodlivými vlivy a společnost před ohrožující kriminální činností mladistvého. Tresty, které lze uložit, jsou povinná práce, peněžitý trest

---

¹¹⁶ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. Str. 149, 150.

¹¹⁷ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 93.

a další. Uložení trestu odnětí svobody se výrazně liší oproti české právní úpravě. Rozdíly spočívají např. ve zpřísnění dolních a horních hranic sazeb trestu odnětí svobody.

Slovenská právní úprava obsahuje též odklony, které jsou do jisté míry stejné jako v České republice. Rozdílem je možnost uzavření dohody o vině a trestu u mladistvých delikventů, kterou lze dle české právní úpravy uzavřít pouze s dospělým pachatelem. Poslední skupinou jsou osoby blízké věku mladistvých, které dovršily 18 let a nepřekročily 21 let, jejichž postavení vůči dospělým pachatelům se zohledňuje jako polehčující okolnost.¹¹⁸

Slovinsko

Slovenská právní úprava zatím postrádá speciální zákon, trestní odpovědnost mladistvých je zakotvena v trestním zákoníku z roku 2008. Trestní řízení ve věcech mládeže pak upravuje zákon o trestním řízení z roku 1995. Též mimo trestní předpisy lze užít při delikvenci mladistvého pachatele, jako je zákon o sociální službě a zákon o rodině.

Z hlediska právních následků delikventních činů jsou na Slovinsku vymezeny 4 věkové kategorie. Osoby, které nedovršily 14 let, jsou zákonem označeny jako děti a nejsou trestně odpovědné. Opatření ukládaná dětem se řídí zákonem o rodině či zákonem o sociální službě. Mladší mladiství ve věku od 14 do 16 let představují druhou skupinu a lze proti nim vést trestní řízení v důsledku spáchaného trestného činu. Vztahují se na ně pouze výchovná opatření. Sankce v podobě trestů lze ukládat až kategorii starších mladistvých, kteří dovršili 16 let, ale nedovršili 18 let. Poslední skupinou jsou mladí dospělí, které lze považovat za mladistvé, i když překročili hranici 18 let, ale v době rozhodování soudu nedovršili 21 let.

Systém sankcí upřednostňuje výchovná opatření před tresty. To se projevuje především v možnosti ukládat tresty pouze starším mladistvým nikoli mladším a také v tom, že v případě uložení trestu odnětí svobody musí být dána u mladistvého závažná trestní odpovědnost, která se určuje dle vyspělosti pachatele. Tresty jsou odnětí svobody a trest peněžitý. Výchovná opatření se ukládají pro mladistvé mladší i starší stejně. Mohou mít podobu ambulantní jako jsou napomenutí, osobní omluva oběti, zákaz řízení motorových vozidel a další, nebo

---

¹¹⁸ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 110-123.

podobu stacionární spočívající v umístění do převýchovného zařízení či zařízení pro fyzicky či mentálně postižené. Maximální doba trvání činí 3 roky. Pokud mladistvý v době rozhodování o trestném činu dosáhl 21 let, nelze mu uložit sankce pro mládež. Zároveň je však možné, namísto trestu odnětí svobody pro mladistvé, uložit trest odnětí svobody pro dospělé či podmíněný trest odnětí svobody.¹¹⁹

Anglie/Wales

Zákon z roku 1988 označuje osoby v rozmezí 14 až 20 let za mladistvé. Tento zákon užívá přísné podmínky pro ukládání trestu odnětí svobody. Lze jej uložit pro spáchání zvláště závažných trestných činů, kde uložená výchovná opatření se ukázala jako neúčelná. Při ukládání a rozhodování o výši sazby rozděluje mladistvé do několika věkových kategorií. Pro 14leté chlapce je stanovena dolní hranice na 4 měsíce, u patnáctiletých a šestnáctiletých pachatelů 12 měsíců, přičemž na 15 ti až 17leté dívky se vztahuje hranice 4 měsíců. Maximální doba uložení činí 1 rok. Časový limit u ostatních mladistvých ve věku 17 až 20 let není omezen.¹²⁰

Kanada

Kanadské právo mladistvých má širokou historii. První psanou zmínku týkající se problematiky mládeže nalezneme v Duncombově zprávě z roku 1836. Autor této zprávy Charles Duncombe prosazoval názor, že věznice mají též sloužit jako nápravná zařízení nikoliv jen jako místa k potrestání. V roce 1857 byl vydán zákon o zřizování káznic pro mladistvé provinilce oddělující děti a mladistvé od dospělých pachatelů. Postupně byla vydávána řada dalších trestních předpisů zabývajících se trestním řízením ve věcech mládeže a v roce 1908 vstoupil v platnost s celostátní platností zákon o mladistvých delikventech, který byl nahrazen zákonem v roce 1984.¹²¹

Současná právní úprava trestního práva mládeže je upravena ve speciálním zákoně o trestním soudnictví nad mládeží z roku 2003. Tento zákon se vztahuje pouze na jednu kategorii osob označovaných jako mladistvé,

---

¹¹⁹ HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 125-135.

¹²⁰ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 100, 101.

¹²¹ LORTIE, Serge. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Praha: Institut ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky. Str. 88-101.

a to od 12 do 18 let. U osoby, jež se dopustila trestného činu a nelze ji prokázat, že je stará dvanácti a více let se považuje za mladistvou. Pro určení, zda osoba spáchala trestný čin jako mladistvá je dle zákona rozhodující doba spáchání činu. Stíhat lze pro trestné činy obsažené přímo v zákoně o trestním soudnictví nad mládeží, ale také pro činy v trestním zákoně, a federálních zákonech. Děti mladší 12 let nejsou trestně odpovědné a pokud by spáchaly čin jinak trestný, užijí se opatření dle systému péče o dítě.

YCJA nabízí řadu sankcí a opatření jako následků za spáchané trestné činy. První část zákona se zabývá mimosoudními opatřeními, respektive odklony. Zajímavostí při porovnávání odklonu s českou právní úpravou je to, že je v Kanadě mohou uplatňovat i policejní orgány. Též mají obligatorní povinnost přezkoumat možnosti odklonu ještě před obviněním mladistvého pachatele. Jsou jimi například napomenutí a výstraha. Sankcemi ukládanými v soudním řízení mladistvým jsou napomenutí, upuštění od potrestání, peněžitý trest až tisíc dolarů, obecně prospěšné práce v maximálním rozsahu 240 hodin, probace, náhrada škody, zákaz činnosti, propadnutí věci, zařazení do nestacionárního programu terapeuticky zaměřeného na dobu maximálně 240 hodin po dobu 6 měsíců či do programu intenzivní pomoci a dohledu. Dále může soud uložit odnětí svobody s dohledem, podmíněného odsouzení k odnětí svobody s dohledem nejvýše na dobu 6 měsíců a nepodmíněný trest odnětí svobody.

Nepodmíněný trest odnětí svobody se užívá pouze za podmínek, že se jedná o násilný čin, uložení alternativních sankcí se projevilo jako neúčelné i po jeho opětovném uložení, sazba za spáchaný trestný čin činí více jak 2 roky a jedná se o mladistvého s minimálně třemi odsouzeními pro trestnou činnost nebo několik mimosoudních sankcí. Soud při ukládání musí dostatečně zdůvodnit, proč nebyla uplatněna v první řadě jiná sankce a též má postupovat dle zásady přiměřenosti. Na rozdíl od české a mnoho dalších zahraničních právních úprav se na základě kanadského zákona ukládají mladistvým též tresty pro dospělé. Uložení těchto trestů je možné v případech, kdy se mladistvý dopustí minimálně třech závažných násilných činů. Trest odnětí svobody nesmí být delší než dva roky a aplikovat trestní právo pro dospělé lze pouze na mladistvé až po dosažení 14 let. Výkon trestu se vykonává odděleně ve věznicích pro mladistvé do 18 let.¹²²

---

¹²² HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 135-150.

4.2 Země se sociálně-opatrovnickým modelem

Švýcarsko

Švýcarskou právní úpravu problematiky mladistvých komplexně upravuje zákon o trestním právu mládeže. Speciálním zákonem vůči trestnímu řádu je zákon o trestním řádu mládeže, který upravuje specifika trestního řízení. Zákon o trestním právu mládeže označuje za mladistvé osoby již od 10 let do 18 let. Pro případ spáchaného trestného činu mladistvým po dosažení 18 let, ale i před dovršením se užije obecných ustanovení trestního zákoníku pro dospělé. Na děti mladší 10 let se vztahují prostředky jako ustanovení poručníka či umístění v zařízení podle občanskoprávní úpravy.

V rámci ukládání trestů se klade důraz na zásadu spočívající ve výchově a ochraně mladistvého. Systém sankcí je založen na dualismu a umožňuje tak ukládat kombinaci trestů s výchovnými opatřeními. Trestně odpovědnému mladistvému lze dále uložit ochranné opatření, a to samostatně či vedle trestu. Ochranná opatření zahrnují dohled, osobní či ambulantní péči a umístění mimo rodinu, maximální doba trvání je do 22 let věku mladistvého pachatele. Z trestů je nutné zmínit trest odnětí svobody, který je ve srovnání s českou právní úpravou velmi odlišný z hlediska výrazného limitování trestních sazeb. Tento druh sankce lze uložit mladistvým po dovršení 15 let s maximální výší jednoho roku, avšak u osob ve věku 16 let, při spáchání závažnějšího trestného činu, je sazba zpřísněná až na 4 roky.

V trestním řízení ve věcech mládeže působí vedle policie specializovaní státní zástupci, soudci a soudy pro mládež. Existují zde dva modely, a to systém státního zástupce pro mládež pro německy mluvící kantony, kde státní zástupce zkoumá osobnost mladistvého, kvalifikuje jednání, sám projednává a rozhoduje o méně závažných činech, též mu přísluší výkon sankcí. Ve druhém systému soudce pro mládež užívaném ve francouzsky mluvících kantonech přísluší soudci provádět činnost od vyšetřování až po výkon sankcí.

Pokud nejsou nutná ochranná opatření nebo byla vykonána opatření civilní povahy a na základě splněných podmínek lze upustit od potrestání, je možné aplikovat odklony v podobě smíru s poškozeným aj.

Trestní úprava se zmiňuje o další kategorii osob označovaných jako osoby mladé dospělé, které v době činu dosáhly osmnácti let, ale nedovršily 25 let. Mají postavení jako dospělý a mohou jim být ukládány stejné sankce, s výjimkou

pachatelů ve věku 18 až 20 let, kde soud zohledňuje tento věk při posuzování jejich viny.¹²³

Skotsko

Skotský systém nazývaný jako “children’s hearing” se vztahuje na mladistvé do šestnácti let, ve výjimečných případech i do 18 let. Spočívá ve velice neformálním projednání, a to třemi laickými soudci, kteří ve většině případů uloží výchovné ambulantní sankce jako je dohled, zda se mladistvý účastní vzdělávacího programu či určitých aktivit apod. Lze uložit i umístění do výchovných domovů mládeže s různou podobou na dobu neurčitou s každoročním přezkoumáním důvodů, pro které bylo uloženo.¹²⁴

Japonsko

Japonsko ve srovnání s většinou evropských států má značně nízkou kriminalitu ze strany mladistvých pachatelů. Hlavní příčinou jsou rozdílní činitelé působící na psychický vývoj jedince v době jeho dospívání. Převládá především ukládání výchovných opatření rodinnými soudy u mladistvých do dovršení 20. roku jejich věku. Rodinné soudy ukládají tato opatření též trestně neodpovědným dětem mladším 14 let. Pokud se mladiství delikventi, kteří dosáhli 16 let, dopustí zvláště závažných trestných činů, tak rodinný soud může postoupit věc státní prokuratuře k zahájení trestního řízení. Ovšem v praxi se vyskytuje takových případů velmi malé množství.

Dalšími opatřeními, které může rodinný soud uložit jsou umístění v domově mládeže, předání případu sociálním pracovníkům a nejčastěji používané zastavení řízení bez uložení sankce. Poslední sankcí je trest odnětí svobody, jehož výkon probíhá v zařízeních pro mládež. Ukládá se na dobu neurčitou nejpozději do dvaceti let mladistvého, nicméně za výjimečných okolností ho lze i poté prodloužit o 3 až 6 let.¹²⁵

---

¹²³ HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 101-109.

¹²⁴ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 94.

¹²⁵ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. Str. 97.

5 Návrhy de lege ferenda

Současnou právní úpravu postavení mladistvých delikventů v zákoně č. 213/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže považuji v některých otázkách za velice dobře formulovanou, například dává k dispozici řadu opatření, které je možné vůči nezletilým přijmout a uplatnit. Též účel systému spočívající především v ochraně a výchově pachatele vedoucí ke snaze nápravy mladistvého beru za velké pozitivum.

Ovšem ráda bych se chtěla vyjádřit k úvaze de lege ferenda ohledně věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých. Jak již bylo několikrát výše zmíněno, trestní odpovědnost nastává dosažením 15. roku věku mladistvého pachatele. Tato hranice byla nastavena s určitým vědomím, že v tomto věku je už většina schopna rozpoznat, co je a není dovolené, a své jednání ovládat. Po dlouhou dobu v českých zemích byla věková hranice stanovena na 14 let a až zákonem z roku 1950 byla zvýšena na 15 let. Hranice se tedy neměnila zhruba 70 let, přičemž vývoj jedince se podstatně posunul dopředu. Z pohledu mentální i biologické vyspělosti shledávám rychlejší dospívání současné mladé generace, než tomu bylo v minulosti. Ve většině zahraničních právních úprav můžeme nalézt rozmezí věkové hranice většinou od 14. roku věku, například na Slovensku a v Rakousku a v některých zemích dokonce i nižší.

Vzhledem k této problematice je vhodné zmínit projekt, jehož cílem bylo zjistit názor oslovených soudců a státních zástupců na otázku věkové hranice trestní odpovědnosti. Těm byla položena otázka “zda by věková hranice měla být zachována na 15 letech, případně snížena a o kolik let. Výsledkem bylo, že většina dotázaných s počtem 64,5 % by dolní věkovou hranici zanechalo na 15 letech. Argumentovali důvody, že takto upravená hranice, je daná jako historická skutečnost prověřená dlouhodobou tradicí a odpovídá rozumové vyspělosti mladistvého, též ustálené rozhodovací praxi. Naopak pro snížení dolní věkové hranice na 14 let by bylo 24,8 % respondentů z důvodu vyspělosti současných mladistvých. S tímto názorem se zcela ztotožňují. Alespoň u provinění krádeže a též násilných provinění, kde si již 14leté dítě dostatečně uvědomuje, že jeho jednání je protiprávní.¹²⁶

---

¹²⁶ KUCHTA, Josef., KALVODOVÁ, Věra., HORKÁ, Kateřina. aj. Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže. Závěrečná zpráva Brno: Masarykova univerzita, 2010. Str. 84-94.

V případě zavedení plošného snížení hranice spatřuji nedostatek v různé vyspělosti u konkrétních mladistvých. Podstatný je individuální přístup k jednotlivým pachatelům, jelikož čtrnáctiletý pachatel může být dostatečně vyspělý vůči svým vrstevníkům a spáchat tak provinění z vlastní vůle. Naproti tomu lze najít i rozumově a mravně nevyspělý, kteří si neuvědomují protiprávnost svého jednání. A proto by kompromisním řešením bylo stanovení dvojí hranice trestní odpovědnosti. Pro závažné trestné činy, resp. provinění by byla hranice vázána na dosažení 14 let věku, a pro ostatní bych zanechala stávající věkovou hranici, a to na 15 letech.

I přes to, že zastávám názor snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, jsem si vědoma, že taková změna musí podstoupit odbornou diskuzi mezi odborníky a být především připravena k realizaci v samotné praxi.

6 Závěr

Cílem diplomové práce bylo poskytnout ucelený pohled na problematiku trestní odpovědnosti mládeže a zhodnotit tak platnou právní úpravu. Též upozornit na hlavní specifika, která odlišují trestní odpovědnost mladistvých od trestní odpovědnosti dospělých pachatelů.

S problematikou mládeže se společnost zabývá už od nepaměti, a proto jsem první část věnovala historickému vývoji od dob nejstarších po jednotlivá významná období tvořená obohacujícími zákony, jež formulovaly a výrazně ovlivnily právní úpravu mladistvých až po současnost. Zabývala jsem se konkrétními právními předpisy, zejména pak prvorepublikovým zákonem z roku 1931, který se stal inspirací pro současný platný zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Samotnou práci tvoří šest hlavních kapitol, které se dále dělí do několika podkapitol. Další část a zároveň nejvíce obsáhlá pojednává o současné právní úpravě mladistvých, kdy přijetím nového zákona se oddělilo trestní zákonodárství mladistvých z obecné právní úpravy a tvoří tak samostatný systém. Úvod této části obsahuje stručný přehled mezinárodních dokumentů o mladistvých delikventech zahrnující pravidla v oblasti této problematiky. Následně jsem se zaměřovala na právní úpravu kriminality mladistvých v zákoně č. 213/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. V této části se snažím nastínit strukturu samotného zákona, kde definuji jeho účel a postavení, které zaujímá vůči ostatním zákonům, základní zásady, vysvětlení základních pojmů až po zánik trestnosti. V následující části se věnuji samotné trestní odpovědnosti a popisu obligatorních znaků podmiňující trestní odpovědnost mladistvých, kterými jsou věk, přičetnost a rozumová a mravní vyspělost.

Stěžejní část práce tvoří třetí kapitola, kde jsem se věnovala podrobněji opatřením, zejména pak přiblížením všech druhů, a jejich následnému rozboru za jakých podmínek a v jakých případech je lze uložit.

V neposlední řadě jsem věnovala pozornost zahraniční úpravě trestních delikventů, kde považuji za důležité zmínit právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých, především z důvodu srovnání s úpravou platnou na našem území, a to pro možnou inspiraci nebo též jako zajímavost určitých odlišností. Úvod tvoří stručné vymezení dvou základních systémů trestního zákonodárství se zaměřením na úpravu evropských států, včetně sousedních, též mimoevropských s justičním

a sociálně-opatrovnickým modelem.

V závěrečné kapitole mé diplomové práce poukazuji na určité nedostatky platné právní úpravy s doporučením *de lege ferenda*. Zde se zamýšlím nad věkovou hranicí vymezenou platnou právní úpravou, zda tuto hranici mladistvých snížit a z jakého důvodu ji shledávám za nedostatečnou. Na základě výzkumu respondentů jsem nastínila důvody pro a proti snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých, a domnívám se, že snížení věkové hranice na čtrnáct let je správný krok vzhledem k psychické a fyzické vyspělosti současné mládeže v tomto věku. A proto za optimální řešení považuji vymezení dvojí věkové hranice, kdy 14 let se bude vztahovat na spáchání závažnějších provinění a zároveň bych ponechala současnou věkovou hranici, tedy 15 let, pro ostatní provinění spáchané mladistvými.

7 Resumé

The thesis deals with the criminal responsibility of juveniles. The objective is to comprehensively approach this issue and to define the specifics distinguishing the legal regulations of youth from the general treatment of adult offenders.

The introductory part focuses on the historical development of criminal liability and the sanctioning of minors in the Czech Republic. In each period, I mention important legislation that addresses the age limit determining the beginning of criminal liability and the modalities of punishment as a result of juvenile delinquency.

The following comprehensive chapter deals with the current development of the criminal youth legislature. First, I mention the international sources that influence this issue, in particular the UN and Council of Europe documents. A great deal of attention is paid to the Juvenile Justice Act, which independently regulates the area of juvenile criminal law. In this section I try to outline the structure of the law itself and define its purpose and relationship with other laws, basic principles and ways of extinction of criminality. There is a part devoted solely to independent criminal liability and subsequent explanation of terms such as age, sanity and intellectual moral maturity.

The key part is the system of measures. Three basic groups of measures are described: educational, protective and criminal measures that can be imposed on juveniles according to the law.

The penultimate part is the regulation of juvenile criminal liability in foreign countries. In the introduction I briefly describe the division of the systems of treatment of delinquent youth and define their differences. I mention states with a social-guardian model as well as with a judicial model. Furthermore, I chose the European states, especially the neighboring countries, but also the non-European ones for comparison.

Towards the end, a few lines are devoted to reflecting *de lege ferenda* especially on the issue of the age limit of criminal liability of minors in the Czech Republic and on possible changes that would be beneficial and effective in this area.

8 Seznam použité literatury

Odborné publikace

- ELIÁŠ, J. a kol.: Právní postavení mládeže v Československé socialistické republice, Praha: ACADEMIA, 1966. 432 s.
- HULMÁKOVÁ, J. Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251. ISBN 978-80-7400-450-6
- KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Masarykova univerzita Brno, 2002. 571 s. ISBN 80-210-2985-4
- KUČHTA, Josef., KALVODOVÁ, Věra., HORKÁ, Kateřina. aj. Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže. Závěrečná zpráva. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 204 s. ISBN 978-80-210-5359-5.
- LORTIE, Serge. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Praha: Institut ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky. 319 s. ISBN 80-902656-1-8.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82-3.
- SCHOLZ, Otto a August MIŘIČKA. O trestním soudnictví nad mládeží: zákon ze dne 11. března 1931 č. 48 Sb. z. a n. s důvodovými zprávami, prováděcími nařízeními a souvisícími zákony. Praha: Československý Kompas, 1932. Komentované zákony Československé republiky. 309 s.
- VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha-Friebund, 1991-1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2.
- ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4
- ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. S. 231 ISBN 80-86473-08-2.

Odborné komentáře zákona

- JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

a o změně některých zákonů): podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. 144 s. ISBN 80-7201-493-5.

- JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, 976 s. ISBN 978-80-7502-120-5
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 1065 s. ISBN 80-7179-829-0
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9.

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006

Právní předpisy

- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 84/1969 Sb., Zákon o výkonu trestu odnětí svobody
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Ostatní

- Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

9 Seznam zkratk

ZSM Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

TrZ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

JGG Jugendgerichtsgesetz rakouský zákon o soudnictví ve věcech mládeže

StGB Strafgesetzbuch (rakouský trestní zákoník)

OSN Organizace spojených národů

OČTŘ Orgány činné v trestním řízení